

Књига алата за омладински рад у
организовању
друштвено-еколошких пројеката као
методологије за спречавање напуштања школе

ПРОЈЕКАТ:

Пројекти ЕЦО заједнице предвођени младима ради превенције напуштања школе финансира Agência Nacional para a gestão do programa Juventude em Acção, португалске националне агенције за управљање програмом Еразмус+ Млади у акцији.

ПРОЈЕКТНИ ПАРТНЕРИ СУ:

DOTS – COOPERATIVA DE INOVAÇÃO SOCIAL PARA A TRANSFORMAÇÃO SOCIAL, CRL; ПОРТУГАЛ
LINK DMT S.R.L.; ИТАЛИЈА
ЦЕНТАР ЗА НЕФОРМАЛНО ОБРАЗОВАЊЕ И ЦЕЛОЖИВОТНО УЧЕЊЕ, СРБИЈА
LEARNING WIZARD D.O.O. ZA SAVJETOVANJE, ХРВАТСКА

ИЗДАВАЧ:

ЦЕНТАР ЗА НЕФОРМАЛНО ОБРАЗОВАЊЕ И ЦЕЛОЖИВОТНО УЧЕЊЕ, СРБИЈА

УРЕДНИК:

ДАНИЈЕЛА МАТОРЧЕВИЋ

АУТОРИ:

ДАНИЈЕЛА МАТОРЧЕВИЋ
СОЊА БАЋУРА
ЈЕЛЕНА ИЛИЋ
МАРТА МОНТЕИРО
ЧЕДО ВЕЛАШЕВИЋ

ПРЕВОД СА ЕНГЛЕСКОГ:

ЈЕЛЕНА ИЛИЋ

ГРАФИЧКИ ДИЗАЈН:

РАМОНА СЧИНТУ
АННА РУСИНОВА

Садржај

04 УКРАТКО О ПРОЈЕКТУ

06 УВОД И СТРУКТУРА КЊИГЕ АЛАТА

07 1. ДЕО: КОНЦЕПТИ И ПРЕПОРУКЕ

- 08 Значај НФО за развој младих
- 09 Како организовати НФО радионице за младе у ризику од напуштања школе
- 10 Стратегије регрутовања и мотивисања младих у ризику од напуштања школа
- 11 Менторисање младих ради имплементације пројеката (еко) заједнице и коришћење личног развоја за постизање академских циљева и циљева учења.

13 2. ДЕО: РАДИОНИЦЕ ЗА ОМЛАДИНСКЕ РАДНИКЕ (И НАСТАВНИКЕ) ЗА РАЗВИЈАЊЕ КОМПЕТЕНЦИЈА МЛАДИХ ЗА ОРГАНИЗОВАЊЕ ДРУШТВЕНО-ЕКОЛОШКИХ ПРОЈЕКАТА

- 14 Када је мање више – 5Р принцип
- 17 Иницијативе за енергетску ефикасност
- 21 Кампања за зелени транспорт
- 25 Уметнички приступ заштити животне средине
- 28 Одрживи туризам
- 31 Да ли једемо свој отпад?
- 35 Основе зелене градње
- 37 Покретање еколошки прихватљивих предузећа
- 41 Праксе одрживог живљења
- 44 Одрживо баштованство
- 47 Лидерство и тимски рад у еколошким пројектима
- 50 Управљање пројектима и планирање еколошких иницијатива
- 53 Вештине ефикасне комуникације и презентације
- 55 Стратегије прикупљања средстава за пројекте
- 57 Креативне и инклузивне вештине решавања проблема у еколошким пројектима
- 59 Решавање конфликта и вештине преговарања унутар заједнице
- 62 Управљање временом и одређивање приоритета за успех пројекта
- 65 Друштвени медији и маркетинг за пројекте (еко) заједнице
- 67 Вештине заговарања и лобирања за пројекте (еко) заједнице
- 70 Инклузија и интеркултурално учење у пројектима (еко) заједнице
- 72 Литература

УКРАТКО О ПРОЈЕКТУ

Напуштање школе се сматра озбиљним проблемом у Европи, а узроковано је сиромаштвом, емиграцијом али и различитим друштвеним факторима који младима ускраћују искуствено учење и позитивно окружење у својим школама. Иако постоји много унапређивања образовног система и закона о образовању који се примењују да би се ситуација побољшала и смањила стопа напуштања школе, феномен је и даље прилично присутан, посебно у неким регионима и руралним срединама. Школско окружење се још увек не сматра у потпуности привлачним за младе, напротив, може бити потенцијални простор за малтретирање, вршњачко насиље, а поред тога се не фокусира на континуирано пружање активности које подстичу социјалну инклузију младих.

Идеја да се млади укључе у друштвене и еколошке пројекте у својој заједници кроз ангажовање и подршку својих школа, посебно у регионима где је стопа напуштања школе висока, главна је мотивација да се овај пројекат реализује и добије одговарајућа финансијска подршка. Стопа напуштања школе као појава је и даље прилично присутна у нашим земљама упркос напорима влада да донесу нове законе и прописе за иновативније и практичније приступе образовању, као и упркос напорима наставника да својим ученицима обезбеде квалитетно учење.

Стопа напуштања школе може се повећати због многих фактора као што су сиромаштво, емиграција, малтретирање у школама, недостатак друштвених интеракција и инклузије у школском окружењу, недостатак развоја критичког мишљења међу младима у школама, недостатак способности да прихвате присуство друге културе и прихватају различитост и томе слично. Набрајајући све ове разлоге који узрокују повећање или стагнацију стопе напуштања школе, може се закључити да постоји хитна потреба да се понуде ефикасна дугорочна решења која нуде атрактивно, интерактивно, инклузивно и мотивишуће школско окружење за све младе у земљама партнерских организација и широм Европе како би се подржао циљ ЕУ да се до 2030. године стопа напуштања школе држи испод 9%.

Принципе неформалног образовања прихватио је велики број младих широм Европе и света, и сматра га веома атрактивним и практичним. С друге стране, институције формалног образовања не садрже нужно интерактивне просторе и активности за своје ученике. Омладински рад и методе НФО подстичу мотивацију и интеракцију, као и прихватање различитости међу младима. Иако постоји велики број различитих програма неформалног образовања, и даље постоји велики јаз између омладинских радника и наставника у школама који би кроз сарадњу могли довести до плодних резултата и превенције напуштања школе комбинацијом формалног и неформалног приступа образовању, едукативним методама, као и кроз размену пракси, подршку у процесима и стимулисање младих да постану активни грађани.

Овај пројекат користи иновативан приступ са различитим активностима, укључује придружене partnere из различитих сектора, укључујући и школе, како би се препознале потребе младих. Главни циљ је да се обезбеде решења које се сматрају привлачним и корисним за заједницу и животну средину у исто време, промовишући инклузију и разноликост у образовању, омладинском раду и локалним заједницама.

СПЕЦИФИЧНИ ЦИЉЕВИ ПРОЈЕКТА СУ:

- Оснаживање младих у организовању друштвено-еколошких пројеката и јачање њихових компетенција кроз иновативне алате и онлајн курс о покретању и спровођењу активности у оквиру зелених услуга у заједници и образовних програма;

- Оснаживање капацитета омладинских радника у сарадњи са школама на смањењу стопе напуштања школе кроз развој програма друштвених услуга и образовних програма за младе ученике (укључујући и оне из угрожени група) кроз иновативни курикулум;
- Размена добре праксе између 4 европске земље са различитим реалностима у погледу стопе напуштања школе и активног грађанства младих у заједницама и повећати партнерство на умножавању резултата пројекта широм Европе

ПРОЈЕКТНЕ АКТИВНОСТИ СУ:

- A1 – Управљање пројектом
- Први састанак пројектног тима – онлајн
- O1 Књига алата за омладински рад у организовању друштвено-еколошких пројеката као методологије за спречавање напуштања школе
- O2 Онлине курс за младе о корацима за организовање пројеката (еко) заједнице
- Други састанак пројектног тима – онлајн
- O3 Курикулум за едукацију омладинских радника у сарадњи са школама/наставницима о смањењу стопе напуштања школе кроз развој друштвено корисних програма и програма учења за младе ученике
- Локалне/националне обуке
- Национална конференција – ПТ
- Национална конференција – ХР
- Национална конференција – ИТ
- Међународна конференција – РС
- Други састанак пројектног тима – Евалуациони састанак

УВОД И СТРУКТУРА КЊИГЕ АЛАТА

Књига алата за омладински рад у организовању друштвено-еколошких пројеката је креирана и осмишљена као методологија за спречавање напуштања школе. Посебно је осмишљена као иновативан материјал са практичним радионицама и препорукама које омладински радници могу користити у раду са младима. Циљ књиге алата је да пружи омладинским радницима и наставницима свеобухватан скуп радионица неформалног образовања и алата за подршку младима у развоју компетенција потребних за организовање еколошких пројеката у својим заједницама. Радионице су осмишљене тако да мотивишу младе за развијање еколошких пројеката у својим родним градовима, а обухватају и процес менторства ради вођења и праћења напретка укључених младих.

Књига алата се састојати од радионица неформалног образовања, које су независне једна од друге и могу се користити појединачно. Биће корисно како за омладинске раднике, тако и за наставнике формалног образовања који желе да их реализују у својим школама, или у сарадњи са омладинским радним организацијама у својим заједницама.

Структура књиге алата састоји се од два главна дела. Први део се састоји од уводног дела са препорукама о томе како организовати НФО радионице за младе, како регрутовати и мотивисати младе који су у ризику од напуштања школе да похађају радионице и како их након тога менторисати како би заиста спровели еколошке пројекте у својим заједницама и касније искористили то ново искуство за даљи лични развој и за своје академске/школске циљеве учења. Други део се састоји од 20 радионица и алата корисних за омладинске раднике (и наставнике) за развијање компетенције младих за организовање друштвено-еколошких пројеката у оквиру зелених друштвених услуга и образовних програма. Првих 10 радионица има еколошке теме, а других 10 радионица фокусира се на развој релевантних компетенција. Листа тема представљених на радионицама је следећа: поновна употреба и рециклажа материјала, енергетска ефикасност, зелени транспорт, заштита животне средине кроз уметност, одрживи туризам, управљање отпадом, зелена градња, еколошка предузећа, одрживо живљење, одрживо баштованство, лидерство и тимски рад, управљање пројектима и планирање, комуникацијске и презентацијске вештине, прикупљање средстава и буџетирање за пројекте; креативно и инклузивно решавање проблема, решавање конфликта и вештине преговарања, управљање временом и одређивање приоритета, друштвени медији и маркетинг за пројекте заједнице, вештине заговарања и лобирања за пројекте (еко) заједнице, укључивање и интеркултурално учење у пројектима заједнице.

Свака радионица укључује одређене интерактивне активности, игре, игре улога, игре за разбијање леда и дискусије релевантне за развој циљаних вештина и знања.

1. ДЕО

КОНЦЕПТИ И
ПРЕПОРУКЕ

Значај НФО за развој младих

Неформално образовање (НФО) је иновативан приступ образовању усредсређеном на ученика који унапређује систем формалног образовања пружајући младим људима смислена и применљива искуства учења. НФО пружа флексибилне и прилагодљиве опције учења које могу бити прилагођене интересовањима и преференцијама учења сваког ученика. Када је у питању развој креативности, критичког мишљења, ефективне комуникације, тимског рада, лидерства, вештина решавања проблема и свеукупних интерперсоналних вештина, НФО је прави приступ и метод како за младе, тако и за одрасле и децу. Методе и активности НФО су такође позитивне у погледу прихватања различитости, неговања инклузије и повећања мотивације код оних који у њима учествују.

Штавише, кроз свој курикулум и методе, НФО оспособљава младе људе за грађанско учешће помажући им да развију вредности и способности потребне за активно грађанство. Каријера и професионални развој је још један аспект значаја НФО за развој младих, јер им пружа практичне вештине и искуства потребна да се брзо прилагоде послу којим се баве. Ово такође укључује стицање дигиталних вештина, лидерске програме, активности тимског рада и још много тога.

Како организовати НФО радионице за младе у ризику од напуштања школе

Постоје различите методе и приступи НФО које треба узети у обзир приликом организовања НФО радионица за младе у ризику од напуштања школе. У наставку је приказано неколико корака и приступа које треба узети у обзир приликом организовања НФО радионица.

• КОРАК 1: РАЗУМЕВАЊЕ ЦИЉНЕ ГРУПЕ

Важно је знати и разумети интересовања, изазове и порекло младих који су у ризику од напуштања школе. Из тог разлога, контакт и разговор са наставницима, родитељима или другим релевантним појединцима/представницима ових институција је неопходан како би се радионице осмислиле према потребама младих.

• КОРАК 2: ДИЗАЈНИРАЊЕ САДРЖАЈА РАДИОНИЦЕ

- Након познавања горе наведених аспеката, садржај радионице долази као други корак. Овај корак је у великој мери повезан са првим кораком јер треба да буде осмишљен у складу са потребама младих људи и са циљем да се суочи са овим изазовима, пратећи њихово решење. Такође, радионице треба осмислити тако да развијају кључне животне вештине и компетенције младих.

• КОРАК 3: СТВРАЊЕ ОКРУЖЕЊА ПОДРШКЕ

Окружење за учење треба да буде инклузивно и да пружа подршку младима. Треба истаћи следећа правила:

- Промовисање поштовања и инклузивности;
- Интегрисати активности за упознавање, развијане ледиа и изградњу тима како би подстакли осећај заједништва;
- Интегрисати активности сарадње и промовисати вршњачко учење;
- Прилагођавање потребама и учењу учесника, као и узимати у обзир њихове повратне информације и сугестије.

• КОРАК 4: ПРАКТИЧНО И ИНТЕРАКТИВНО УЧЕЊЕ

Коришћење дигиталних алата и платформе је од суштинског значаја, заједно са интерактивним и практичним активностима. Ово може укључивати иницијативе као што је прављење заједничке баште или друге мале активности које омогућавају учесницима да непосредно увежбају оно што су научили.

• КОРАК 5: МЕНТОРСТВО И ПРАЋЕЊЕ

Последњи корак који подржава рад и дугорочни утицај ових активности и напора је менторски програм. Ово је неопходно да би се појединачно подржали учесници и одржао њихов активан ангажман у заједници. Активности које следе након самих радионица помажу учесницима да сагледају свој напредак, заврше додатне активности и да остану активни, као и да даље увежбавају новостечене вештине.

Поред ових корака, важно је да су омладински радници у сталној комуникацији и да сарађују са релевантним актерима у заједници како би подржали оснаживање младих људи и међусобно размењивали стручност и искуство. На крају, евалуација и повратне информације о радионицама су кључни део сваке радионице који помажу организаторима да побољшају квалитет радионица, као и да се дугорочно посвете потреба младих.

Стратегије регрутовања и мотивисања младих у ризику од напуштања школа

На појаву напуштања школе утичу различити фактори, а неки од њих су социјална и економска неравнотежа, малтретирање, недостатак подршке породице, академски изазови, итд. Ученици из сиромашних средина могу се суочити са додатним изазовима, као што су ограничен приступ ресурсима, неадекватна подршка у образовању и друштвени притисци. Разумевање ових фактора је кључно за развој циљаних интервенција за решавање основних узрока напуштања школе. Регрутовање и мотивисање младих који су у опасности од напуштања школе поставља јединствен скуп изазова јер се ови млади често суочавају са препрекама које их обесхрабрују да учествују у традиционалним и нетрадиционалним образовним окружењима. Без обзира на то, постоје аспекти које треба размотрити на стратешки начин који могу помоћи у превазилажењу ових изазова.

Први аспект је да се обезбеди ефективно регрутовање, дакле да се успешно идентификују млади људи који су у ризику од напуштања школе. Сарадња са школама, друштвеним центрима, социјалним службама и релевантним институцијама може подржати овај аспект. Други аспект је да се обезбеди дигитална видљивост и присуство тамо где се млади људи данас углавном налазе, као што су ТикТок, Инстаграм и друге платформе друштвених медија. Ове платформе нуде могућност дељења занимљивог садржаја и могу се користити за допирање до младих са корисним информацијама и промотивним материјалима о могућностима укључивања у радионице.

Неопходно је да се контактирају локалне утицајне, познате и уважене личности и позову на сарадњу. Њихова улога као амбасадора за овај програм је од суштинског значаја.

Додељивање награда, прослава, сертификата је још једно средство које се сматра моћним у мотивисању младих у ризику од напуштања школа да се придруже и остану у НФО програмима. Такође је важно да се садржај радионица осмисли у складу са интересовањима учесника и њиховим искуствима. Едукатори треба да прилагоде програме њиховим потребама, циљевима и циљевима учења.

Друга стратегија мотивације је стварање и одржавање односа подршке са учесницима како би се осигурао дугорочни утицај и инспирација за њих. Овај аспект се може постићи интерактивним методама и активностима са вршњацима као што су групни рад, играње улога, активности креативног изражавања, итд. Сесије један на један су такође корисне и неопходне за организовање како би се добиле осетљивије информације у вези са бригама и напретком младих.

Последњи аспект је прикупљање и давање повратних информација између омладинских радника/едукатора и младих како би се пратио и евидентирао њихов напредак, сугерисале и увеле адаптације у програму како би млади остали активно укључени и мотивисани.

Менторисање младих ради имплементације пројеката (еко) заједнице и коришћење личног развоја за постизање академских циљева и циљева учења.

Менторство младих у пројектима (еко) заједнице је трансформативно искуство које повезује практичну укљученост са академским и личним развојем. Улога ментора је сложена, укључујући пружање стручности, подршке и помоћи у постављању циљева. Имају значајну улогу у учењу о решавању проблема животне средине, управљању пројектима, ефикасној комуникацији, решавању конфликта и тако даље. Оно што је најважније, ментори су стална подршка младима у целом процесу и пратећим активностима.

Главни кораци програма менторства за пројекте (еко) заједнице

• КОРАК 1: ОБУКА И ОРИЈЕНТАЦИЈА МЕНТОРА

Први корак менторског процеса подразумева адекватну обуку за менторе како би били у потпуности опремљени вештинама, знањима, ставовима за подршку младима у развоју пројеката/иницијатива (еко) заједнице. Обука треба да се састоји од учења о ефикасној комуникацији, решавању конфликта, психологији адолесцената, управљању пројектима и тако даље.

• КОРАК 2: РЕГУТОВАЊЕ И ПРОЦЕНА МЛАДИХ

Други корак је блиска сарадња са школама, друштвеним центрима и другим релевантним институцијама како би се помогло у проналажењу правих кандидата који ће бити учесници овог процеса.

• КОРАК 3: ПОСТАВЉАЊЕ ЦИЉЕВА И ПЛАНИРАЊЕ ПРОЈЕКТА

Након процеса регрутовања и селекције, ментор и млада особа се састају како би разговарали о потребама младе особе у контексту заједнице у којој живи. На основу ове дискусије они развијају јасне и реалне циљеве и планирају пројекат/иницијативу. Циљеви, задаци и пројекат такође треба да буду у складу са професионалним развојем младе особе и вештинама које жели да развије.

• КОРАК 4: ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА ПРОЈЕКТА

Након постављања циљева, задатака и израде акционог плана, млади могу приступити реализацији осмишљеног пројекта уз непрекидну подршку и праћење ментора.

- **КОРАК 5: РЕФЛЕКСИЈА И ПРИЛАГОЂАВАЊЕ**

Ментор треба да осигура редовне сесије са младом особом на којима ће се освртати на научено током процеса менторства и реализације пројекта. Ове сесије ће служити као основа за прилагођавање процеса менторства уколико је то потребно.

- **КОРАК 6: ДОКУМЕНТАЦИЈА И ПРЕЗЕНТАЦИЈА**

Током читавог процеса менторства, ментор треба да саветује младу особу да документује своје путовање тако што ће да записује и пријављује све изазове са којима се сусреће и решења која за њих проналази. Ови извештаји/презентације се такође могу презентовати међу вршњацима или едукаторима, као и међу члановима заједнице, како би се додатно подржало развијање вештина презентације и комуникације.

- **КОРАК 7: ЕВАЛУАЦИЈА И ПОВРАТНЕ ИНФОРМАЦИЈЕ**

Евалуација и повратне информације су кључни аспекти које треба урадити, укључујући различите заинтересоване стране, учеснике, школско особље, чланове заједнице и менторе. Повратна информација о процесу и евалуација на крају процеса је веома важна за сагледавање обављеног посла, његовог утицаја на младе људе, као и за сагледавање постављених циљева.

- **КОРАК 8: ПРИЗНАЊЕ И ПРОСЛАВА**

Цео процес менторства треба да се заврши са сертификатом/наградом која се даје учеснику како би прославио своја достигнућа. Ова прослава не само да препознаје њихове напоре, већ и појачава вредност вештина и знања које су развили.

- **КОРАК 9: НАСТАВАК И ПРАЋЕЊЕ**

Коначно, програм треба да обезбеди одрживост утицаја пројекта и континуирани развој учесника планирањем пратећих активности или будућих пројеката. Додатни ресурси и даље могућности менторства треба понудити и пружити оним учесницима који желе да наставе свој ангажман у иницијативама (еко) заједнице или да наставе да се даље усавршавају у сродним областима.

2. ДЕО

Радионице за омладинске
раднике (и наставнике)

за развијање компетенција младих за
организовање друштвено-еколошких
пројеката

Када је мање више – 5Р принцип

 Назив радионице: Када је мање више – 5Р принцип

 Трајање: 160 минута са укљученом паузом

 Позадина: Лепота 5Р принципа је у томе што може да га примени свако и свуда. Пре него што се ослонимо на принцип рециклаже, на који обично прво помислимо, не узимајући у обзир да он заправо представља сложен процес који укључује појединце, јавне службе и фабрике, сваки појединац, али и организације, институције и предузећа би могли да дају велики допринос животној средини тако што ћете прво применити остала 4 принципа: одбити, смањити, поново користити и променити намену (енг. Рефусе, Редуце, Реусе и Репурпосе). У овој радионици ћемо погледати како се принцип 5Р може применити на личном нивоу, а како у школама и локалним омладинским организацијама. Личне навике и производња отпада биће анализирани кроз призму 5Р принципа, а сваки учесник ће креирати листу нових навика које ће усвојити у будућности.

 Циљ радионице: Примена нових навика за смањење отпада кроз примену 5Р принципа.

Специфични подциљеви радионице:

- Омогућити младима свеобухватно разумевање 5Р принципа и њиховог значаја у промовисању праксе одрживог живљења.
- Повећати свест међу младима о утицају њихових потрошачких навика и производње отпада на животну средину, наглашавајући важност усвајања еколошки прихватљивих пракси.
- охрабрити младе да размисле о сопственим обрасцима потрошње и стварању отпада, идентификујући области у које могу да примене 5Р принцип како би смањили свој еколошки отисак.
- Истражите практичне примене 5Р принципа у свакодневном животу, укључујући начине за њихову примену код куће, у школама и у оквиру локалних омладинских организација.
- Омогућити дискусије и активности које подстичу сарадњу међу учесницима, подстичући их да деле идеје, искуства и најбоље праксе за прихватање одрживог начина живљења.

 Компетенције које развија радионица: аналитичке вештине; комуникација; критичко мишљење; креативно размишљање; тимски рад; грађанске компетенције.

 Методологија и методе: енерџајзер; теоријско излагање; анализа; групни рад; презентација; дискусија.

Ток радионице:

I. Енерџајзер и увод у тему (10 минута)

Започињање радионице са енерџајзером је увек добро, без обзира да ли се учесници познају или не. Помаже да се створи опуштена атмосфера и да се тема радионице уведе на разигран начин. Омладински радник позива учеснике да устану и направе круг и објашњава активност „Ухвати прст“.

Сви учесници стоје у великом кругу са кораком размака између себе. Затим треба да савију руке у лактовима тако да су им дланови у висини рамена. Леви длан сви окрену на горе у

висини рамена особе која стоји поред. Кажипрст десне руке сви окрену на доле и поставе га на длан особе са десне стране. Омладински радник треба да се увери се да су улоге леве и десне руке јасно објашњене. Лева рука представља жељу/потребу за производом, док десна представља навику за смањење отпада. На знак омладинског радника, свако покушава да зграби прст левим дланом и истовремено склања свој десни прст и спречава да он буде ухваћен. Потребно је одиграти неколико рунди. Након што су сви учесници сами искусили колико је тешко доћи до потребног/жељеног производа и истовремено применити навике за смањење личног отпада, потребно је скренути пажњу учесницима на чињеницу да је постизање равнотеже између ове две супротности процес учења и захтева анализу сопствених навика и истраживање производних циклуса и њиховог утицаја на животну средину.

II. Шта је у твојој канти за смеће? (30 минута)

Након енерџизера, омладински радник дели учеснике у мале групе од 3–4 учесника и замоли их да седну за један од припремљених столова са радним материјалом. Свака група добија флипчарт папир на коме је нацртана велика канта за смеће и маркери у различитим бојама. Њихов задатак је да размисле о свом отпаду који су произвели у последње 2–4 недеље и да га „баце“ у канту за смеће. Могу се договорити да користе различите боје маркера за различите врсте отпада – амбалажу од хране, органски и прехрамбени отпад, одећу, електронски отпад, итд. Омладински радник их питањима стимулише и помаже им да се присете колико су смећа појединачно направили у задатом временском оквиру и све то записују на папир. Нека од питања могу бити следећа:

- Које су последњих 5 ствари које сте купили и која врста отпада се односи на те производе?
- Ако размислите о последњих неколико оброка – да ли сте појели све или сте бацили део?
- Да ли сте недавно бацили одећу или обућу?
- Да ли сте недавно бацили неке електронске уређаје? Или вам се нешто од електронских уређаја покварило?

Пошто раде у малим групама, до краја овог дела радионице канте за смеће би требало да буду прилично пуне. Сада омладински радник тражи од учесника да ураде брзу анализу врста отпада и на папиру означе која је врста најчешћа у њиховој канти.

III. Теоријско излагање – 5Р принцип (30 минута)

Пре него што омладински радник одржи кратко теоријско излагање о 5Р принципу, треба да погледа канте за смеће свих група и извуче најважније закључке. Током излагања треба да направи везу између теорије и садржаја канти учесника. Ово теоријско излагање се може урадити у облику PowerPoint презентације или у облику постера са следећим садржајем:

- Дефиниција 5Р принципа и његове предности;
- Објашњење свих 5Р принципа;
- Примери понашања/радњи у вези са сваким од 5Р принципа.

Омладински радник треба с времена на време да провери са учесницима да ли разумеју презентовани садржај и да ли имају питања.

Након теоријског излагања, омладински радник најављује кратку паузу од 15 минута (или дужу ако је учесницима потребна).

IV. Анализирајте садржај своје канте за смеће и направите листу добрих навика (45 минута)

Сада омладински радник тражи од група да се врате у своју канту за смеће и анализирају њен садржај кроз призму 5Р принципа. Да би се учесницима помогло да ураде анализу, следећа питања се могу написати на флипчарт папиру:

- Да ли је све што сам користио/купио/прихватио заиста било неопходно? Да ли сам могао да избегнем/одбијем нешто од тога?

- Који је најчешћи отпад који производим? Могу ли смањити његову количину?
- Да ли се неки од ствари које сматрам отпадом могу поново користити? Могу ли их поново користити? Колико мог отпада представља предмете за једнократну употребу?
- Да ли се неке ствари које сматрам отпадом могу искористити на другачији начин? Могу ли да им променим намену?
- Колико мог отпада заправо може ући у процес рециклаже?

Да би се постигао циљ радионице, учесници сада треба да, на основу теоријског излагања и анализе својих канти за смеће, направе листу нових навика како би смањили производњу отпада. Требало би да запишу што више навика којих могу да се сете за сваки од 5Р принципа. На крају овог дела радионице договарају се ко ће и како представити своју листу навика осталим групама.

V. Презентације и дискусија (30 минута)

Свака група представља своју листу нових навика и качи папир на зид тако да га сви виде. На крају излагања омладински радник наводи укупан број различитих навика које су учесници навели и честита им. Пре него што омладински радник затвори радионицу, позива учеснике да одаберу бар једну навику из сваке категорије коју ће од сада почети да примењују. Омладински радник такође може изабрати или поделити са групом које од навика већ примењује у свакодневном животу или може додати неке које учесници нису навели.

Да би се радионица завршила, омладински радник води кратку дискусију у којој учесници могу поделити које су навике изабрали са листе и зашто. У овом тренутку учесници могу да изнесу свој главни утисак о радионици и представљеној теми, као и зашто сматрају да је важно да особа буде свесна сопствене производње отпада.

Потребни материјали: флипчарт папири на којима су нацртане канте за смеће, флипчарт папири за листу навика, маркери у различитим бојама, презентација 5Р принципа (PowerPoint или постер).

Пропратни документи и додатна литература:

- The 5R of waste management

<https://www.norcalcompactors.net/5rs-of-waste-management/>

- The 5Rs of Zero Waste

<https://www.youtube.com/watch?v=SoX5qBpdnII>

Препоруке за омладинске раднике који ће реализовати ову радионицу:

- Омладински радници треба да буду упознати са 5Р принципима и пре радионице ураде анализу сопствених навика у вези са производњом отпада. Ово ће им помоћи да фацилитирају радионицу, као и помоћи учесницима да схвате разлику између акција над којима имају потпуну контролу и акција које захтевају организован приступ заговарања (нпр. да одбију да купе упаковано свеже воће у супермаркету и уместо тога купују на пијаци је акција над којом сви имају 100% контролу, с друге стране, мало је вероватно да ће произвођачи/продавци смањити или престати да користе паковање свежег воћа без организованог приступа заговарања (на локалном/националном/међународном нивоу) и ово је акција у којој особа може да учествује, али није у потпуности у њиховој контроли).
- Омладински радници треба да буду упознати са социјалном и економском позадином учесника како би избегли било какве судове са своје стране према учесницима у вези са њиховим навикама, али и да би могли да воде дискусију ако било какве осуде дођу од стране других учесника. Друштвени и економски фактори веома снажно утичу на навике, не оправдавају их, али имајући то у виду, омладинским радницима ће бити лакше да избегну било какве конфликтне ситуације.

Иницијативе за енергетску ефикасност

 Натив радионице: Иницијативе за енергетску ефикасност

 Трајање: 165 минута са укљученом паузом

 Позадина: Све сфере савременог друштва су енергетски зависне – транспорт, становање, производња робе, управљање отпадом, медицина, образовање, производња хране и тако даље. Производња енергије, укључујући све познате изворе енергије, уско је повезана са економијом, политиком, друштвом и животном средином. Један од начина да се смањи негативан утицај наше модерне енергетске зависности је примена енергетски ефикасних пракси. То подразумева коришћење мање енергије за обављање истог задатка или за постизање истог резултата. На пример, енергетски ефикасни домови и зграде користе мање енергије за грејање, хлађење и покретање уређаја и електронике, што има позитиван утицај на животну средину и смањење трошкова енергије становника. Ова радионица ће бити фокусирана на истраживање различитих извора енергије на глобалном нивоу и енергетски ефикасних пракси на локалном нивоу, као и на свакодневне навике које можемо применити како бисмо смањили сопствену потрошњу енергије.

 Циљ радионице: Едуковати учеснике о важности енергетске ефикасности и како применити праксе уштеде енергије у заједницама.

Специфични подциљеви радионице:

- Истраживање различитих извора енергије на глобалном нивоу, укључујући традиционалне и обновљиве изворе и процена њиховог утицаја на економију, политику, друштво и животну средину.
- Едуковање младих о значају енергетске ефикасности у смањењу негативног утицаја енергетске зависности.
- Наглашавање улоге појединаца и заједница у смањењу потрошње енергије и промовисању одрживости.
- Укључивање младих у идентификацију и дискусију о свакодневним навикама и предузимање конкретних корака ка смањењу сопствене потрошње енергије и промовисању енергетске ефикасности у личном животу.

 Компетенције које развија радионица: дигитална писменост; аналитичке вештине; саморефлексија; самовредновање; тимски рад; критичко мишљење; грађанске компетенције.

 Методологија и методе: истраживање и анализа; теоријско излагање; видео пројекција; групни рад; индивидуални рад; презентација; дискусија.

Ток радионице:

1. Енерџајзер и увод у тему (15 минута)

Омладински радник треба да започне радионицу са енерџајзером који ће опустити учеснике, али и омогућити му да их уведе у тему. Једна од могућности је енерџајзер „Орбита“ у коме учесници представљају електроне и језгра атома. Захтева слободан простор за ходање / трчање и може се радити унутра или напољу.

Омладински радник позива групу да стане у круг. Сваки учесник треба да изабере другу особу из групе, а да нико други не зна ко је то.

Када омладински радник да знак за почетак, сви учесници покушавају да трче око особе коју су изабрали – изабрана особа и даље неће знати да је изабрана. Када сваки учесник три пута направи круг око изабране особе, сви могу престати да трче. Следећи круг ће бити мало захтевнији. Сада сваки учесник треба да изабере две особе и покуша да кружи око њих. Омладински радник даје знак за почетак. Када је циљ постигнут, учесници могу престати да трче. Да би показао како више посла захтева више енергије, омладински радник уводи трећи круг. Сада сваки учесник треба да изабере три особе и покуша да кружи око њих. Након што су сви направили велику орбиту, могу престати да трче. Када се група мало смири, омладински радник уводи тему радионице и повезује је са енерџајзером. За жива бића извор енергије је храна. Читав ланац производње хране зависи од других извора енергије потребних за пољопривреду, транспорт, паковање, прераду хране, дистрибуцију по продавницама/пијацама, итд. Одакле долази сва та енергија и како смо повезани са њом.

II. Our world in data – истражи и презентуј (45 минута)

Омладински радник дели учеснике у мале групе од 3–4 особе. Свака група добија један или два задатка (у зависности од броја малих група) да у онлајн научној бази података пронађе конкретне податке о светској популацији, производњи/потрошњи енергије, о емисијама гасова стаклене баште, производњи пластике и сл. Our world in data – ourworldindata.org/ Ево неколико примера:

- Који је био светски број становника и који у Европи 30 година пре вашег рођења, године када сте рођени и који је данас?

<https://ourworldindata.org/grapher/world-population-by-world-regions-post-1820>

- Која површина пољопривредног земљишта по глави становника је била доступна 20 година пре вашег рођења, године вашег рођења и 10 година након године вашег рођења?

<https://ourworldindata.org/grapher/total-agricultural-land-use-per-person?time=1700..2016>

- Колика је била светска емисија угљен-диоксида по глави становника у години када су рођени ваши родитељи, године када сте ви рођени и пре 5 година?

<https://ourworldindata.org/grapher/annual-co-emissions-by-region>

- Колика је била кумулативна светска производња пластике у години рођења ваших родитеља, године када сте ви рођени и пре 5 година?

<https://ourworldindata.org/grapher/global-plastics-production>

- Колика је била производња угља у Кини и САД године када су рођени ваши родитељи и године када сте ви рођени?

<https://ourworldindata.org/grapher/coal-production-by-country>

- Колико је људи насељавало градска насеља у години рођења ваших родитеља, године вашег рођења, а како је данас?

<https://ourworldindata.org/grapher/urban-and-rural-population?time=1960..2021>

Током истраживања омладински радник мора бити доступан да помогне групама ако је потребно. Свака група проналази податке, исписује их на комад папира заједно са темом (нпр. светска популација, производња пластике...) и договара се ко ће их укратко представити осталим групама. Групе једна по једна читају задатак који су добили и податке које су пронашле и лепе папир на зид. До краја излагања сви радови су поређани на зиду и истражени подаци су свима видљиви.

Омладински радник доноси главне закључке на основу података и корелације између њих.

III. Теоријско излагање, пројекција видеа и дискусија (30 минута)

Да би мало разјаснио податке које су учесници истраживали и ставио их у шири контекст, омладински радник представља 2 кратка едукативна видеа везана за производњу и потрошњу енергије.

Након сваког видеа, који учесницима пружа чињенице и бројке о томе како се производи енергија и колико ресурса је за то потребно, омладински радник води кратку дискусију да види да ли су учесници разумели садржај и да ли имају питања. Линкови до видео снимака су доступни у одељку „Пропратни документи и додатна литература“. Основни циљ овог дела радионице је упознавање са изворима енергије и обновљивим изворима енергије, као и њиховом корелацијом са емисијом гасова стаклене баште и утицајем на животну средину.

Након теоријског излагања, омладински радник најављује кратку паузу од 15 минута (или дужу ако је учесницима потребна).

IV. Само-евалуација ваше енергетске ефикасности (40 минута)

Да би се избегао ефекат „екофобије“ – преплављеност димензијом еколошких проблема у вези са производњом/потрошњом енергије, омладински радник сада мора да га разложи на мање делове и са учесницима дефинише шта могу да раде у својим домовима/школама/заједницама по питању мудре и рационалне потрошње енергије. Уводи концепт енергетске ефикасности – обављање истог задатка или постизање истог резултата коришћењем мање енергије – и предлаже да се фокусира на енергетску ефикасност у становању и енергетски ефикасно коришћење електронских уређаја.

Омладински радник уводи упитник са два дела – један се односи на становање, а други на личне навике при коришћењу електронских уређаја. Током радионице учесници појединачно попуњавају одељак о личним навикама, укратко дискутују о резултатима и заједно као група дају предлоге како да постану енергетски ефикаснији. Током дискусије омладински радник треба да се осврне на податке из видео записа и базе података коришћених на почетку радионице, а учесницима треба да јасно објасни да свако од нас доприноси глобалној слици.

V. Детективи за енергетску ефикасности и резиме радионице (20 минута)

Након личне провере енергетске ефикасности, група чита питања која се односе на енергетски ефикасно становање. Омладински радник мора да се увери да сви разумеју питања и замоли их да одлуче да ли би желели да спроведу анкету у својој школи или у свом домаћинству/згради. Ова анкета ће укључити посматрање и интервјуисање чланова домаћинства и школског особља. Учесници и омладински радник треба да се договоре о датуму следећег састанка када ће представити своје резултате анкете. Учесници могу да раде на овом задатку појединачно, у паровима или у малим групама.

Након што се договори о томе како ће се анкета урадити, омладински радник завршава радионицу главним закључцима и отвара простор за сесију питања и одговора како би се уверио да ниједно питање или сумње не остану нерешени.

Потребни материјали: довољно велики радни простор да се учесници поделе у неколико мањих радних група, мобилни телефони, таблети или рачунари за истраживачки рад (један уређај по групи), интернет веза, пројектор, флипчарт папири, папири, маркери, штампани упитници о енергетској ефикасности за сваког учесника, оловке.

Пропратни документи и додатна литература:

- Our world in data

<https://ourworldindata.org/>

- How much electricity does it take to power the world?

https://www.ted.com/talks/ted_ed_how_much_electricity_does_it_take_to_power_the_world

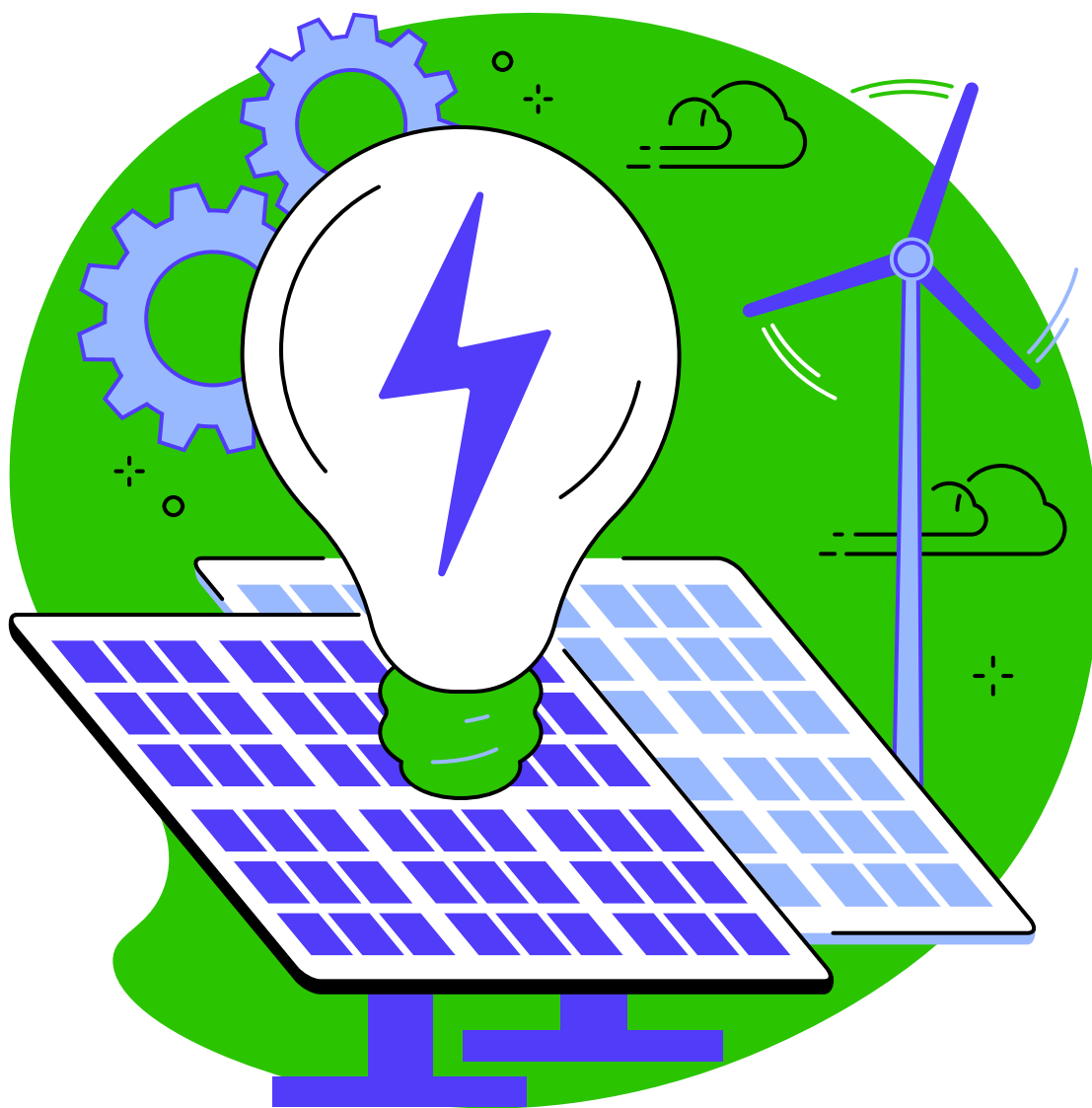
2. ДЕО: РАДИОНИЦЕ ЗА ОМЛАДИНСКЕ РАДНИКЕ И НАСТАВНИКЕ

- **How much land does it take to power the world?**

https://www.ted.com/talks/ted_ed_how_much_land_does_it_take_to_power_the_world?

Препоруке за омладинске раднике који ће реализовати ову радионицу:

- Омладински радници треба да унапред припреме све потребне материјале и да се упознају са подацима са којима ће учесници радити у првом делу радионице како би могли да укажу на корелације међу њима и дају додатна објашњења.
- За ову радионицу неопходна је интернет веза и електронски уређаји и пре него што предложи радионицу омладински радници треба да се увере да у радном простору имају све потребне материјале.

Кампања за зелени транспорт

 Назив радионице: Кампања за зелени транспорт

 Трајање: 210 минута а укљученом паузом

 Позадина: Одрживи транспорт нуди бројне предности, од којих је једна од најистакнутијих значајно смањење еколошког отиска на националном нивоу. Јавни превоз се истиче као одличан пример одрживог транспорта, посебно у густо насељеним урбаним срединама. Представља брже, безбедније и приступачније средство за кретање великог броја појединаца, одликује је већом ефикасношћу и емитује мање загађивача по путничкој миљи у поређењу са возилима у којима се вози једна особа. Поред тога, доприноси смањењу укупног броја аутомобила на путевима, потребе за паркинг просторима, а самим тим оставља више простора за стварање зелених површина у градовима. Млади и транспорт су блиско повезани јер је младима често потребан већи приступ превозу да би учествовали у активностима као што су образовање, запошљавање и разонода. Нажалост, њихове потребе за мобилношћу и очекивања ретко се узимају у обзир, а још мање се интегришу у транспортну политику. Учесници ове радионице могу да креирају модел града са идеалним системом зеленог транспорта који је прилагођен њиховим потребама и размишљају како би га могли представити својим вршњацима.

 Циљ радионице: Промовисати опције одрживог превоза међу младима за смањење угљеничног отиска и истаћи улогу кампања по овом питању.

Специфични подциљеви радионице:

- Образовати младе о концепту одрживог транспорта и његовим предностима, посебно у смањењу утицаја на животну средину и здравље.
- Испитати додатне предности јавног превоза, као што је смањење броја аутомобила на путевима, минимизирање потребе за паркинг просторима и стварање могућности за зелене површине у градовима.
- Олакшати креативно размишљање и вештине решавања проблема међу младима док концептуализују и дизајнирају модел града са идеалним зеленим транспортним системом.
- Подстакнути младе да размисле о томе како могу ефикасно да представе свој модел градског и зеленог транспортног система својим вршњацима, подстичући ангажовање вршњака и залагање за одрживи транспорт.

 Компетенције које развија радионица: креативно размишљање; решавање проблема; дигитална писменост; тимски рад; комуникација; вештине презентације; грађанске компетенције.

 Методологија и методе: енерџајзер; групни рад; презентација; дискусија.

Ток радионице:

1. Енерџајзер и увод у тему (15 минута)

Да би увео тему и сазнао став групе о зеленом превозу, омладински радник предлаже енерџајзер „Ја се залажем“. Позива учеснике да стану у средину радне собе и показује им да је један угао собе означен са „Слажем се“, а супротни угао са „Не слажем се“.

Затим чита изјаву, а учесници одлазе до одговарајућег угла у зависности од тога да ли се слажу или не слажу са прочитаном изјавом. Након сваке изјаве, омладински радник треба да замоли 2–3 учесника да укратко објасне свој став.

Изјаве треба да се односе на различите аспекте зеленог превоза (здравље, животна средина, безбедност, итд.), али и на питања мобилности њиховог града/насеља.

На пример:

- Саобраћај генерално има велики утицај само на загађење ваздуха, не и на друге аспекте животне средине.
- Данас емисије из транспорта представљају око 25% укупних емисија гасова стаклене баште у ЕУ.
- Систем јавног превоза у мом граду/насељу је довољан за све моје потребе мобилности.
- Мој град/насеље има безбедан и добро организован систем бициклическе мобилности.
- Не осећам се безбедно да користим бицикл као превозно средство.
- Однос површине под зеленилом и паркинга у мом граду/насељу је једнак.
- Одржив транспортни систем побољшава здравље и благостање људи.
- Могао бих да дам предлоге како да се систем превоза у мом граду/насељу унапреди и прилагоди потребама младих људи.

Омладински радник мора да провери све чињенице и бројке у вези са изјавама које ће користити. За опште изјаве препоручује се веб сајт Европске агенције за животну средину, одељак о транспорту и мобилности (линк се може наћи у одељку Пропратни документи и додатна литература). Поред општих изјава, могу се додати и врло специфичне изјаве везане за локал. Важно је да омладински радник буде свестан да циљ ове активности није провера знања учесника, већ упознавање са њиховим мишљењем о овој теми. Међутим, након сваке изјаве омладински радник мора да поткрепи изјаву неким провереним чињеницама и бројкама (осим изјава које се односе на то како се учесници осећају о нечему).

II. Зелени транспорт у складу са нашим потребама – мапирање града (45 минута)

Користећи информације које су учесници дали током енерџизера, омладински радник уводи следећу активност. У зависности од броја учесника, по потреби може формирати неколико мањих група, пажећи да групе имају највише 6 чланова. Свака група добија исте материјале: велику штампану црно-белу мапу њиховог града/насеља (формат Б2 или већи) и маркере. Након што су учесници погледали мапу, омладински радник им даје упутства да:

1. Означе на мапи све локације на које иду током недеље – школа, дом, пријатељи, рођаци, локације за слободно време, итд. Сви из групе треба да обележе на мапи маркером све њима важне локације.
2. Разговарају у групи о томе како стижу од једне локације до друге (на пример: углавном пешице, јавним превозом, родитељи/старатељи морају да ме одвезу колима, бициклом, деле ауто са пријатељем, итд.) и да током разговора воде белешке како би видели која врста мобилности је најчешћа и која им је заједничка.
3. Наведу све проблеме са којима се сусрећу у вези са својом мобилношћу (нпр. аутобуси касне или су препуни, превише саобраћаја, није безбедно за бициклисте, итд.).
4. Изаберу један дан у недељи када највише путују и израчунајте колико километара пређу у току тог дана.

За последњи задатак могу се користити Гоогле мапе. У случају да учесници немају најмање један мобилни телефон по групи, омладински радник мора да им обезбеди таблет или рачунар, као и интернет везу.

У случају да се група подели на мање радне групе, сви би требало да укратко покажу своје мапе и поделе са осталима своје резултате из задатака 2, 3 и 4 – најчешће и заједничко превозно средство, најчешћи проблем са којим се сусрећу и број километара које пређу на изабрани дан.

III. Зелени транспорт у складу са нашим потребама – креирање савшеног зеленог транспортног система на нашим мапама (60 минута)

Сада долази креативни део радионице. Коришћењем исте мапе са свим означеним локацијама, учесници имају прилику да креирају свој град/насеље са савшеним системом мобилности прилагођен њиховим потребама и безбедности. Различитим бојама и симболима треба да означе на мапи како би се кретали по граду/насељу, где би додали више зелених површина, где би уклонили паркинг/гаражу, које превозно средство би желели да користе и слично. Омладински радник треба да их води питањима и мотивише их да размишљају ван уобичајених оквира. Веома је важно да им не даје идеје или решења, учесници треба слободно да ставе на мапу шта год желе и да се не плаше да предложе и неке „наизглед глупе идеје“ (само да дамо пример : скејтборд аутопут у граду). Пред крај овог дела радионице, у случају да су учесници подељени у неколико мањих радних група, омладински радник тражи од свих група да се договоре како ће да представе своје резултате. У случају да је група била мала и сви су радили заједно, неће бити презентације, већ ће омладински радник директно започети дискусију.

Након овог дела радионице омладински радник најављује кратку паузу од 15 минута (или дужу ако је учесницима потребно).

IV. Презентације (45 минута)

Све групе су припремиле своје презентације, а омладински радник пита ко би први желео да их представи. Свака група има приближно 10 минута за презентацију, након чега ће неколико минута бити посвећено питањима и повратним информацијама од осталих.

V. Дискусија и примери добре праксе (30 минута)

Након што су све презентације обављене, омладински радник сумира резултате, даје повратну информацију и води дискусију постављајући следећа питања:

- Да ли је било тешко створити савршен и зелен систем мобилности који подржава ваше потребе?
- Да ли вас је нешто, и ако јесте шта, блокирало током креативног процеса?
- Да ли сте били изненађени бројем километара које пређете за дан?
- Да ли бисте активно учествовали у кампањи зеленог транспорта када би је неко организовао?
- Мислите ли да би ваши пријатељи волели савршен и зелен систем мобилности који сте креирали?
- Како бисте им то представили?

На овом месту омладински радник наглашава важност подизања свести и едукације о одрживом саобраћају јер то може значајно довести до смањења гасова стаклене баште, може побољшати здравље и благостање људи, побољшати услове у локалној средини, као и створити економске користи.

На крају радионице, омладински радници би могли да изнесу неке примере добре праксе у вези са зеленим превозом, на пример градови са добрим системом бициклистичких стаза у Европи, или неке локалне примере.

Потребни материјали: флипчарт папири, оловке, маркери, штампане мапе, таблети или рачунари, интернет веза.

Пропратни документи и додатна литература:

- European Environment Agency, Transport and mobility

<https://www.eea.europa.eu/en>

- Bike Hike Adventure: Cycling Europe: The 5 Most Bike-Friendly Cities in 2023

<https://www.bikehike.com/blog/cycle-friendly-european-cities>

Препоруке за омладинске раднике који ће реализовати ову радионицу:

- Ако су сви учесници из истог града/насеља, треба одштампати одговарајућу мапу. Ако се ради о мешовитој групи, предлаже се коришћење насумичне мапе (нико од учесника није из града/насеља чија се мапа користи) и да омладински радник прилагоди део радионице током којег се ради мапирање. Треба унапред да припреми мапу и на њој означи важне локације, а учесници ће наставити да раде са датим информацијама.

Уметнички приступ заштити животне средине

 Назив радионице: Уметнички приступ заштити животне средине

 Трајање: 270 минута са укљученом паузом

 Позадина: Улога уметности у решавању еколошких проблема је вишеструка. Уметност поседује јединствену способност да побуди емоције, покрене дијалог и успостави дубок однос између људи и природе. Служи као моћно оруђе за подизање свести, неговање емоционалних веза и инспиративно деловање за борбу против изазова које представља глобална еколошка криза. На овој радионици ће се разговарати о уметности као алату за решавање локалних еколошких проблема и покренуће се креативни процес.

 Циљ радионице: Научити како се уметност може користити за подизање свести о питањима животне средине и како може да инспирише акцију у заједници.

Специфични подциљеви радионице:

- Образовати младе о повезаности уметности и заговарања за животну средину.
- Истражити различите облике уметничког изражавања (нпр. визуелне уметности, перформансе, књижевност) и њихов потенцијални утицај на подизање свести о питањима животне средине.
- Подстицати дискусије о томе како уметност може да инспирише акцију и утиче на политичке одлуке које се односе на очување животне средине и одрживост.
- Охрабрити младе да размишљају и развију креативне пројекте или иницијативе које користе уметност за решавање специфичних еколошких изазова у њиховим заједницама.
- Подстакнути осећај оснажености и деловања међу младима истицањем улоге коју појединци могу да играју у заштити животне средине.

 Компетенције које развија радионица: посматрање; фокус на детаље; креативно и критичко мишљење; самоизражавање; писменост; специфичне вештине везане за различите врсте уметности; планирање и управљање временом.

 Методологија и методе: енерџајзер; мозгање; индивидуални рад; тимски рад; уметнички рад; презентација; дискусија.

Ток радионице:

I. Енерџајзер и увод у тему (10 минута)

Радионица почиње забавним енерџајзером како би се сви активирали, али што је још важније, да би се сви насмејали и покренули креативни процес. Ако је могуће, енерџајзер треба радити на отвореном, или у великој просторији (столови и столице морају бити померени до зида). Омладински радник залепи три комада лепљиве траке на свачије раме, а затим објашњава да је циљ да се сви отарасе свих својих комадића лепљиве траке тако што ће да их залепе на неког другог. Звучи лако, али... сви остали такође покушавају да се реше својих комадића, па... бежите! Пре него што омладински радник да знак за почетак, може да каже да комади траке представљају неке проблеме којих учесници желе да се

и да их дају неком другом да их реши. Након што је омладински радник дао знак за почетак, почиње трчање и сви покушавају да се отарасе свог проблема. После неког времена омладински радник даје знак да прекид игре и позива учеснике да се окупе у круг. Пита ко је успео да се отараси својих проблема, ко је добио много туђих проблема, као и да ли је било лакше да их се отарасе или да неке од њих добију? Омладински радник закључује енерџајзер чињеницом да проблеми не нестају ако их игноришемо, проблеми се морају препознати, анализирати и решавати!

II. Мозгање о локалним проблемима животне средине (20 минута)

Ако је енерџајзер рађен на отвореном, сада је време да се вратите унутра и започнете процес размишљања. Омладински радник позива учеснике да седну у велики круг и почну да размишљају о еколошким проблемима које су приметили у својој заједници/кварту/граду и којима би желели да се позабаве. Омладински радник је пре радионице припремио флипчарт папир са основним правилима мозгања, у случају да неко од учесника није упознат са овом методом.

Садржај флипчарт папира може бити следећи, а омладински радник укратко објашњава свако правило:

- Што више идеја, то боље (што више излистаних еколошких проблема откривених у вашој заједници за које бисте желели да се реше);
- Останите фокусирани на тему (проблеми животне средине у вашој заједници, фокус треба да остане на њима, иако су често уско повезани са друштвеним проблемима);
- Без критике (сви предлози морају бити записани на флипчарт папиру без анализе или критике, чак и ако се на први поглед чине превелики, као на пример: загађење ваздуха).
- Предлажите и наизглед блесаве идеје (сјајне идеје у почетку могу изгледати помало глупе, али ово место без безбосуђивања те их све можете представити);
- Градите на идејама других (заједнички рад и надградња идеја других може створити паметна решења).

Сесија мозгања може бити веома емотивна и енергична, и важно је да омладински радник има искуства у њиховом фацилитурању. Основна правила мозгања и како водити сесију можете пронаћи у одељку Пропратни документи и додатна литература.

III. Почетак креативног процеса (30 минута)

Након што се наброје главни еколошки проблеми који муче учеснике, време је да сваки учесник одабере врсту уметности коју би желео да користи за решавање проблема животне средине. Можда се неки учесници већ баве неком врстом уметности, па ће им бити лако да одлуче како ће даље да раде. Међутим, међу учесницима може бити оних који нису сигурни како да се најбоље уметнички изразе, а омладински радник им нуди низ могућности. Ово се може урадити кроз кратку PowerPoint презентацију која приказује различите опције као што су: фотографија, видео, постери, мурали, перформанси, музика, поезија, итд., праћен конкретним примером песме, стихова, постера, перформанса, итд. Омладински радник треба да пита учеснике да ли знају неке примере или прате неке уметнике који се баве питањима животне средине. Ако се неки учесници већ баве неком уметношћу, могу да покажу свој уметнички рад другима.

До краја овог дела радионице сви учесници су изабрали жељену врсту уметности и изразили жељу да раде сами или у групи. Сада омладински радник може да предложи две опције: група може изабрати један еколошки проблем са листе и радити на њему користећи различите уметничке приступе. На тај начин ће забринутост за исти проблем бити изражена на различите уметничке начине. Друга опција је да свако изабере другачији проблем са листе. Ово би требало да буде групна одлука. Када сви одаберу проблем и врсту уметности, треба да размисле који ће им материјали бити потребни за даљи рад и провере са омладинским радником да ли се то може обезбедити.

IV. Индивидуални и групни креативни рад (120 минута)

Наредна два сата биће посвећена креативном раду. Учесници ће радити појединачно, у паровима или у малим групама и у зависности од врсте уметности коју су изабрали, могу или да наставе са радом у истом простору или изаћи напоље. Омладински радник треба да буде доступан током креативног рада у случају да је неким учесницима потребна помоћ, савет или неки додатни материјали. Обавештава учеснике да се сви морају вратити у радну собу најкасније за 90 минута (у случају да изађу напоље) и да ће имати 30 минута да финализују уметнички рад или да припреме нацрт уметничког дела за представљање осталима.

После два сата креативног рада омладински радник припрема грицкалице и пиће и позива све на паузу од пола сата, пре него што почну са презентацијама.

V. Презентације и дискусија (45 минута)

Чак и ако нису сви радови готови, омладински радник позива све да представе оно на чему су радили и да поделе своја искуства. Објашњава да је за креативни рад понекад потребно време и да нико не треба да се осећа лоше ако није завршио оно што је планирао у задатом року.

Након сваке презентације учесници су подржани великим аплаузом, а други могу постављати питања или дати повратне информације.

VI. Резиме и наставак активности (15 минута)

Да би закључио ову радионицу, омладински радник започиње кратку дискусију постављајући следећа питања:

- Како вам се допао креативни рад?
- Да ли сте успели да изразите оно што сте желели кроз своје уметничко дело?
- Хоћете ли наставити да радите на свом уметничком раду?
- Да ли сте током креативног процеса добили неке друге идеје?

Ако учесници кажу да ће наставити да раде на свом уметничком делу или да почну да раде на новој идеји, омладински радник треба да покаже интересовање за резултат тог рада.

Потребни материјали: спољашњи простор или велика просторија за енерџајзер, папири за флипчарт, маркери, паметни телефони, лаптопови, интернет веза, часописи, маказе, папири у различитим бојама, лепак и други материјали који би омладинском раднику могли да буду корисни за креативни део радионице.

Пропратни документи и додатна литература:

- **7 ground rules of brainstorming:** <https://www.mural.co/blog/brainstorming-rules>
- **How to facilitate a brainstorming session:** <https://www.mural.co/blog/run-a-brainstorming-session>

Препоруке за омладинске раднике који ће реализовати ову радионицу:

- За ову радионицу омладински радници треба да припреме широк спектар материјала и алата за креативни рад како би на најбољи могући начин подржали учеснике. То могу бити материјали за израду постера, кратки перформанс, лаптопови са програмима за графички дизајн, предлози за апликације за мобилне телефоне за уређивање фотографија или видео записа, итд.
- Важно је да омладински радник припреми конкретне примере за различите врсте уметности како би инспирисао учеснике и пробудио њихову креативност.
- Предложени временски оквир за ову радионицу је за групу од 10–12 учесника и може се мењати према потребама групе (већој групи ће бити потребно више времена за презентацијски део радионице). Ако је потребно више времена, омладински радници треба да размисле о паузи за ручак уместо о краткој паузи за ужину. Тачан термин треба да буде саопштен учесницима пре радионице.

Одрживи туризам

 Назив радионице: Одрживи туризам

 Трајање: 195 минута са укљученом паузом

 Позадина: Туристичка индустрија је једна од најбрже растућих индустрија у свету, и упркос огромном доприносу туристичким земљама, има и огроман глобални утицај на животну средину. Исти утицај могао се осетити локално током пандемије када су националне туристичке дестинације постале претрпане због ограничења међународних путовања. Као и у другим секторима, потреба за одрживим праксама постоји и у сектору туризма и позната је под различитим називима као што су одрживи туризам, зелени туризам или екотуризам. На овој радионици учесници ће истражити праксе одрживог туризма и разговарати о њиховом утицају на различите аспекте живота – економске, социјалне, еколошке и културне аспекте.

 Циљ радионице: Упознати се са принципима одрживог туризма и како се заједнице могу укључити у еколошке туристичке праксе.

Специфични подциљеви радионице:

- Образовати младе о значајном утицају туристичке индустрије на животну средину на глобалном нивоу, укључујући њен допринос загађењу, исцрпљивању ресурса и уништавању станишта.
- Упознати младе са концептом одрживог туризма и значајем имплементације одрживих пракси у сектору туризма како би се ублажили његови негативни утицаји.
- Разговарати о томе како одрживи туризам може допринети локалној економији, очувати природне ресурсе, промовисати друштвену једнакост и заштитити културно наслеђе.

 Компетенције које развија радионица: аналитичке вештине; комуникација; критичко мишљење; решавање проблема; тимски рад; вештине презентације; грађанске компетенције.

 Методологија и методе: енерџајзер; теоријско излагање; групни рад; презентација; дискусија.

Ток радионице:

I. Енерџајзер и увод у тему (15 минута)

У овој радионици ће енерџајзер истовремено бити искорисћен за активирање групе и поделу учесника у неколико мањих радних група. Омладински радник треба да припреми мале папире, по један папир за сваког учесника, и да на њих напише једну од следећих речи: авион, воз, бицикл и аутомобил (може бити мање или више речи, у зависности од укупног броја учесника). Сви папири се пресавијају и стављају у кутију и добро измешају. Сада сваки учесник извлачи један папирић из кутије и погледа шта на њему пише тако да нико други не види шта је на њему написано. Када сви прочитају реч са папира, омладински радник позива учеснике да формирају групе без разговора са осталима, већ само имитацијом речи са папира. Након што су сви учесници пронашли своју групу, омладински радник их пита које од превозних средстава сматрају одрживим/неодрживим

и користи га да представи тему радионице.

II. Теоријско излагање (45 минута)

Да би се осигурало да учесници разумеју основне појмове одрживог туризма, који ће им бити потребни за групни рад, омладински радник даје кратку презентацију да објасни основе одрживог туризма. Презентација треба да садржи следеће:

- Дефиниција одрживог туризма;
- Еколошки, друштвени и културолошки/образовни стуб одрживог туризма;
- Утицај на локалну животну средину;
- Утицај на друштвени и културолошки аспект заједнице;
- Утицај на локалну економију;
- Примери одрживог туризма;
- Екотуризам или „greenwashing“?

Учесници могу постављати питања и тражити појашњења током презентације и, ако имају искуства са одрживим туризмом, поделити га са групом.

III. Групни рад (60 минута)

Након теоријског излагања, омладински радник позива учеснике да дубоко зароне у 4 сегмента одрживог туризма. Наставиће да раде у 4 мале групе.

Теме о којима треба да разговарају су следеће:

Група 1: Шта су еколошки проблеми одрживог туризма?

Група 2: Какав је друштвени утицај одрживог туризма?

Група 3: Како одрживи туризам утиче на културно наслеђе?

Група 4: Које су економске користи локалног становништва од одрживог туризма?

Свака група добија флипчарт папире и маркере за вођење белешки и припрему кратке презентације за остале групе. Учесници могу да користе своје мобилне телефоне и траже чињенице и примере у вези са њиховом темом. Договарају се како желе да представе налазе – бирањем једног представника или то раде заједно као група.

Омладински радник мора да буде доступан током групног рада и да иде од једне групе до друге како би проверио да ли учесници имају питања или им је потребно неко појашњење.

Пре излагања омладински радник најављује кратку паузу од 15 минута (или дужу ако учесници изразе потребу за тим).

IV. Презентације (40 минута)

Омладински радник позива све групе да се окупе како би представили своје резултате. Сви заједно могу да припреме просторију за презентације и затим прва група креће са презентацијом. Свака група има до 7 минута да представи резултате, након чега друге групе могу да постављају питања или дају коментаре. Омладински радник позива учеснике да пажљиво слушају излагања и размисле о томе како су ови различити сегменти међусобно повезани и како утичу једни на друге.

V. Дискусија и резиме (20 минута)

Након свих излагања, омладински радник започиње дискусију са фокусом на то како су ова 4 сегмента међусобно повезана и води учеснике кроз дискусију постављајући следећа питања:

- Да ли вам је концепт одрживог туризма био нов?
- Да ли је било тешко пронаћи одговоре на ваше питање?
- Како су повезани еколошки и друштвени аспекти одрживог туризма?
- Каква је веза између друштвеног и економског аспекта?
- Зашто мислите да одрживи туризам сматра културну баштину важним?
- Како се млади могу укључити у понуду одрживог туризма?

Потребни материјали: папир, оловке, кутија за енерџајзер, флипчарт папир, маркери, интернет веза, пројектор.

Пропратни документи и додатна литература:

- **Uniting Youth for Ecotourism**

<https://yeenet.eu/wp-content/uploads/2018/11/Uniting-youth-for-ecotourism-publication.pdf>

- **Sustainable Tourism Practices**

<https://enterclimate.com/blog/sustainable-tourism-practices/>

Препоруке за омладинске раднике који ће реализовати ову радионицу:

- Ако постоје неки локални или национални примери праксе одрживог туризма, омладински радници треба да их поделе са учесницима, или ако је могуће чак да позову појединце који су активно укључени у те праксе као гостујуће говорнике.

Да ли једемо свој отпад?

 Назив радионице: Да ли једемо свој отпад?

 Трајање: 255 минута са укљученом паузом

 Позадина: Када бацамо свој отпад, посебно ако смо га раздвојили у различите канте за смеће, волимо да мислимо да се о њему бринемо на најбољи могући начин за нашу околину. Волимо да мислимо да смо урадили свој део посла и сада очекујемо да јавне службе за отпад и надлежни органи ураде свој део. Нажалост, управљање отпадом није веома ефикасно у многим земљама, укључујући и оне добро развијене. Већина глобално произведеног отпада завршава на илегалним депонијама, рекама, језерима и океанима где се полако разграђује. Разна истраживања из протеклих 50 година показују да се пластични отпад временом распада и претвара у микро и нано пластику која се данас може наћи буквално свуда – у земљишту, у води, у ваздуху, у нашој храни, па чак и у нашим телима! Другим речима, наш пластични отпад, након одређеног времена, завршава у нашим тањирима! Ова радионица ће омогућити учесницима да истраже проблем микропластике, да анализирају која врста пластичног отпада томе највише доприноси и да истраже начине како могу да смање свој еколошки отисак по питању пластичног отпада.

 Циљ радионице: Разумети последице лошег управљања отпадом на примеру микропластике и научити о ефикасним праксама смањења отпада.

Специфични подциљеви радионице:

- Образовати младе о неефикасности и изазовима у системима управљања отпадом на глобалном нивоу, укључујући распрострањеност дивљих депонија и загађење природних водених станишта отпадом.
- Повећати свест међу младима о дугорочном утицају пластичног отпада на животну средину, посебно о његовој деградацији у микропластику.
- Анализерати различите врсте пластичног отпада који доприносе стварању микропластике.
- Охрабрити младе да размисле о својим навикама потрошње и идентификују области у којима могу донети свесне изборе да смање свој пластични отисак, истражујући алтернативе пластици за једнократну употребу.

 Компетенције које развија радионица: аналитичке вештине; дигитална писменост; критичко мишљење; комуникација; вештине презентације; тимски рад; грађанске компетенције.

 Методологија и методе: енерџајзер; анализа; теоријско излагање; видео пројекција; групни рад; презентација; дискусија.

Ток радионице:

I. Енерџајзер и увод у тему (30 минута)

У циљу упознавања са темом радионице, омладински радници уводе енерџајзер „Одржива потрага“ који се ради у малим групама од 3–4 учесника. Када се групе формирају, свака добија списак предмета који треба да пронађу или задатака у вези са пластичним отпадом

и смањењем пластичног отпада. На пример: флаша за воду за виšekратну употребу, канте за рециклажу, пластични предмети за једнократну употребу, непрописно одложени пластични отпад, производ са полиестером у себи, пример да је животиња угрожена пластичним отпадом, итд. Потрага може да траје око 15–20 минута, у зависности од расположивог времена и броја ставки на листи. Учесници ће се затим разићи да траже предмете са листе или обаве задатке. Могу да фотографишу или направе видео записе са сваким предметом који пронађу како би документовали свој напредак, или ако је могуће да понесу предмет са собом. Након истека временског ограничења, сви се враћају у радну просторију и прегледају пронађене ствари. Омладински радник води дискусију, стара се да свака ставка буде укратко покривена и пита учеснике о њеној важности за одрживост и смањење пластичног отпада.

II. Our world in data – пластични отпад (45 минута)

Омладински радник позива учеснике да седну и најављује да ће наставити да раде у малим групама. Да би боље разумели колико је озбиљан глобални проблем пластичног отпада, свака група добија један или два задатка (у зависности од броја малих група) да пронађу конкретне податке везане за производњу пластике и одлагање пластичног отпада у онлајн научној бази података Our world in data – <https://ourworldindata.org>

Ево неколико примера:

- Колика је била светска производња пластике у години када су рођени ваши родитељи, када сте ви рођени и пре 5 година?

<https://ourworldindata.org/grapher/global-plastics-production>

- Која је разлика у заступљености метода одлагања отпада у САД, Кини и Европи?

<https://ourworldindata.org/grapher/plastic-fate>

- Које земље имају највећу количину лоше управљаног пластичног отпада на свету?

<https://ourworldindata.org/grapher/plastic-waste-mismanaged>

- Која је земља имала највећи пораст рециклаже пластике између 2000. и 2019. године?

<https://ourworldindata.org/grapher/share-plastic-waste-recycled>

- Колики је удео пластичног отпада који се рециклира, одлаже, спаљује и лоше се њиме управља у Европи 2000. и 2019. године?

https://ourworldindata.org/grapher/share-plastic-fate?time=2019..latest&country=~OWID_EUR

- Колико се повећала акумулација пластичног отпада у рекама и језерима између 2000. и 2019. године у Европи, САД и Кини?

<https://ourworldindata.org/grapher/plastic-waste-accumulated-rivers-lakes>

Током истраживања омладински радник мора бити доступан да помогне групама ако је потребно. Свака група проналази податке, записује их на парче папира заједно са темом (нпр. глобална производња пластике, акумулација пластичног отпада у рекама и језерима...) и договара се ко ће их укратко представити осталим групама. Једна по једна група чита задатак који су добили и податке које су пронашли и лепе папир на зид. До краја излагања сви радови су поређани на зиду и истражени подаци су свима видљиви.

Омладински радник доноси главне закључке на основу података и корелације између њих.

III. Теоријско излагање и пројекција видеа (45 минута)

Да би боље разумели колико је озбиљна производња и употреба пластике и како је наш свакодневни живот повезан са разним врстама пластике, омладински радник показује учесницима графикон „Глобална производња примарне пластике по индустријским секторима од 1990. до 2019.“ са платформе Our world in data (<https://ourworldindata.org/grapher/plastic-production-by-sector>). Скреће им пажњу на повећање у сваком сектору, а посебно у сектору амбалаже, који има највећи пораст. На основу ових података и података које су учесници истражили и представили, омладински радник изводи закључке и корелацију између раста глобалне популације, раста глобалне потрошње и раста глобалне производње и одлагања отпада.

Еколошки проблеми у вези са пластичним отпадом које видимо су загађени екосистеми, лоше управљање отпадом које доводи до емисије гасова стаклене баште и разне животињске врсте које су директно угрожене пластичним отпадом (нпр. птице, морске корњаче, рибе, итд.). Али у последњих неколико деценија постоји невидљиви проблем везан за пластични отпад – загађење воде, ваздуха и земљишта микропластиком. Сада омладински радник пита учеснике да ли су чули за овај проблем и објашњава појам микропластике и утицај који има на животну средину и здравље људи.

Следећи графикон ће показати учесницима да различите врсте полимера (колоквијално се називају и врсте пластике) које се користе за производњу различитих пластичних производа доприносе проблему микропластике. На крају овог дела радионица приказан је кратак видео о томе колико микропластике уносимо храном.

Након теоријског излагања омладински радник најављује паузу од 30 минута.

IV. Који полимер је у мом производу? (45 минута)

Сада су се учесници још једном поделили у мале радне групе и сели за сто. Свака група добија 2 пластична производа са етикетама и њихов задатак је да анализирају које полимере садрже ти производи. Они треба да пажљиво прочитају етикету производа и запишу врсту/врсте полимера које садржи. Производи могу бити на пример: флаша за шампоном, влажне марамиче, флаша за воду, пластични прибор за јело, маскара, конзерва боје, итд. Ако на етикети пронађу само скраћенице полимера, могу да користе своје мобилне телефоне да пронађу пуне назив полимера. Након тога треба да провере да ли могу да пронађу етикете на својој одећи и да провере да ли њихова одећа садржи неке полимере. Данас научници процењују да текстил производи 35% загађења микропластиком у светским океанима (у облику синтетичких микровлакна), што би текстил учинило највећим познатим извором загађења мора микропластиком.

V. Како можемо да смањимо свој еколошки отисак микропластике (45 минута)

Као што постоје различити начини производње микропластике, које су учесници до сада истраживали на радионици, постоји и много начина да се она смањи, а управо то ће истражити у наставку радионице. Цела група сада ради заједно и прави листу начина како могу да смање свој отисак микропластике. Док учесници дискутују и дају предлоге, омладински радник их записује на флипчарт папир.

Саветује их да размишљају о различитим аспектима свог живота:

- одећа – куповина и одржавање;
- производи за негу тела;
- храна – потрошња и припрема;
- чишћење куће;
- заменити производе за једнократну употребу производима за виšekратну употребу.

VI. Дискусија и резиме (15 минута)

Да би закључио радионицу и мотивисао учеснике да примене наведене акције за смањење загађења микропластиком, омладински радник води завршну дискусију постављајући следећа питања:

- Да ли сте били изненађени неким подацима које сте данас открили?
- Шта је било највеће изненађење дана?
- Мислите ли да ће бити лако применити наведене радње?
- Мислите ли да ваши вршњаци знају за овај проблем?

²IUCN, Primary microplastics in the Oceans,
<https://portals.iucn.org/library/sites/library/files/documents/2017-002-En.pdf>

Потребни материјали: листа за лов на смеће за сваку групу, мобилни телефони, таблети или лаптопи за истраживачки рад (један уређај по групи), интернет веза, пројектор, флипчарт папири, папири, маркери, разни производи са полимерима (број зависи од броја учесника; флаша са шампоном, влажне марамнице, флаша за воду, пластични прибор за јело, маскара, конзерва боје, итд.)

Пропратни документи и додатна литература:

- **Earth Has a Hidden Plastic Problem—Scientists Are Hunting It Down**
<https://www.scientificamerican.com/article/microplastics-earth-has-a-hidden-plastic-problem-mdash-scientists-are-hunting-it-down/>
- **From Fish to Humans, A Microplastic Invasion May Be Taking a Toll**
<https://www.scientificamerican.com/article/from-fish-to-humans-a-microplastic-invasion-may-be-taking-a-toll/>
- **Easy Ways to Reduce Microplastic Pollution & Consumption In Your Daily Life**
<https://www.perchenergy.com/blog/lifestyle/reduce-microplastic-pollution-consumption>
- **How much plastic do we eat in a week?** https://wwf.panda.org/wwf_news/?348337/Revealed-plastic-ingestion-by-people-could-be-equating-to-a-credit-card-a-week
- **Impact of plastic pollution in the oceans on marine species, biodiversity and ecosystems**
https://wwfint.awsassets.panda.org/downloads/wwf_impacts_of_plastic_pollution_on_biodiversity.pdf
- **Your plastic diet** <https://www.youtube.com/watch?v=xiuxHvAaZ2M>
- **Our world in data – Plastic pollution** <https://ourworldindata.org/plastic-pollution>

Препоруке за омладинске раднике који ће реализовати ову радионицу:

- Омладински радници треба да унапред припреме све потребне материјале и да се упознају са подацима са којима ће учесници радити у првом делу радионице како би могли да укажу на корелације међу њима и дају додатна објашњења.
- За ову радионицу неопходна је интернет веза и електронски уређаји и пре него што предложи радионицу омладински радници треба да се увере да у радном простору имају све потребне материјале.

Основе зелене градње

 Назив радионице: Основе зелене градње

 Трајање: 260 минута са укљученом паузом

 Позадина: Куће изграђене од природног материјала користе локалне, минимално прерађене, широко доступне и/или обновљиве природне материјале. Дизајниране су тако да буду прилагођене клими и географији, да ефикасно користе енергију, воду и друге ресурсе, пружајући скромно склониште које може трајати много векова. У идеалном случају, куће и начин на који се у њима живи су у равнотежи и хармонији са околином. На овој радионици учесници ће научити о природним материјалима и природним техникама градње које су миленијумима пружале домове људима и разговарати са грађевинским стручњацима о томе како се ове технике могу користити за смањење негативног утицаја конвенционалних приступа градњи.

 Циљ радионице: Створити простор за дискусију о концепту зелене градње и истражити примере добре праксе.

Специфични подциљеви радионице:

- Образовати омладину о принципима природне градње и коришћења локалних природних материјала.
- Упознати младе са традиционалним техникама градње које су заједнице користиле миленијумима за природну градњу својих домова.
- Разговарати о важности ефикасног коришћења енергије, воде и других ресурса у пројектовању и изградњи зграда.

 Компетенције које развија радионица: критичко и креативно мишљење; практичне вештине; сарадња; комуникација; грађанске компетенције.

 Методологија и методе: енерџајзер; теоријско излагање; групни рад; презентација; дискусија.

Ток радионице:

I. Енерџајзер и увод у тему (20 минута)

За увод у тему радионице, омладински радник и позвани стручњак за природну градњу, треба да припреме 15–20 узорака различитих материјала и поставе их у средину круга у којем седе учесници. Затим траже од њих да поделе узорке у 3 различите категорије: материјали који се користе у конвенционалној градњи, материјали који се користе у природној градњи и материјали који се никада нису користили у грађевинарству. Учесници могу да разговарају једни са другима док деле узорке у 3 категорије, али не могу разговарати са стручњаком, чак ни ако не могу да препознају материјал. Када се сви узорци распореде, стручњак се осврће на резултат рад и уводи тему радионице.

II. Теоријско излагање стручњака за природну градњу (60 минута)

Радионица се наставља теоријским излагањем о природним техникама градње и

природним материјалима. За ово стручњак припрема PowerPoint презентацију са основним принципима природне градње и примерима за различите технике градње.

III. Групни рад – прављење макете куће (120 минута)

Пошто је природна градња практична вештина, наредна 2 сата биће посвећена изградњи модела куће од природних материјала. Док стручњак припрема материјал (глину, сламу, грање, итд.) и алате и ставља их на велики сто, одакле ће их учесници однети до своје радне станице, омладински радник дели учесника у мање радне групе са 3 –4 особе. Ово се може урадити употребом кратке реченице, на пример „Ја волим блато“. Сви учесници стоје у кругу и свако од њих мора наглас да каже само једну реч из реченице. Један учесник почиње речју „Ја“, затим онај који стоји са леве стране каже „волим“, следећи „блато“, а следећи поново почиње са „Ја“. Група понавља реченицу толико пута док сви не изговоре једну реч наглас. Затим се деле у групе „Ја“, „волим“ и „блато“. У зависности од броја учесника, реченица ће можда морати да буде дужа.

Све групе долазе до својих радних места и стручњак им даје упутства. Њихов задатак је да изграде модел куће од природних материјала доступних на столу. Свака група може одлучити који ће и колико различитих материјала користити и како дизајнирати своју кућу. Током теоријског излагања видели су различите примере дизајна природних кућа, тако да сада могу да направе сопствени дизајн. Током овог практичног рада учесници могу постављати питања и тражити сугестије од стручњака који им може давати смернице кроз цео процес. На крају свака група треба да именује своју кућу и размисли о краткој презентацији.

IV. Презентације и резиме (60 минута)

Свака група има 5–7 минута да представи свој модел куће наводећи њен назив, употребљене материјале и потешкоће са којима се сусрела током изградње. Након сваке презентације стручњак даје повратну информацију, а друге групе могу постављати питања. Након свих презентација, стручњак и омладински радник закључују са главним запажањима везаним за практични рад и позивају учеснике да даље истражују природне грађевине.

Потребни материјали: папири, оловке, флипчарт папири, маркери, материјали за практичан рад по договору са позваним стручњаком, рачунар, пројектор, интернет веза.

Пропратни документи и додатна литература:

- **Green Buildings**

<https://greenbuildingcanada.ca/green-building-guide/>

- **Building with Nature in Mind**

<https://www.gaiakosovo.org/2020/02/02/building-with-nature-in-mind-publication-posters/>

- **Natural Building around the World**

<http://naturalhomes.org/naturalhomes.htm>

Препоруке за омладинске раднике који ће реализовати ову радионицу:

- Омладински радници би требало да организују ову радионицу у сарадњи са стручњаком за природну градњу или организацијом специјализованом за ту тему. Заједно треба да се договоре за време трајања радионице, потребни материјал, његову количину, као и за величину групе.
- Препоручује се да се након радионице организује студијска посета природном објекту у околини, као пратећа активност за заинтересоване учеснике.

Покретање еколошки прихватљивих предузећа

 Назив радионице: Покретање еколошки прихватљивих предузећа

 Трајање: 210 минута са укљученом паузом

 Позадина: Еколошко предузеће послује на одржив начин, наноси минималну штету животној средини, користи локалне обновљиве ресурсе кад год је то могуће, прати свој угљенични отисак, настоји да сведе на минимум сваки негативан утицај на животну средину и заједницу и има снажну друштвену посвећеност. Све више малих предузећа и новооснованих предузећа развијају одрживе пословне моделе како би повећали свој позитиван друштвени и еколошки утицај. На овој радионици учесници ће научити о принципима еколошки прихватљивог пословања анализирајући локалне примере добре праксе и како њихов бизнис план може бити економски успешан, друштвено одговоран и еколошки прихватљив. Да би се радионица реализовала на предложени начин, биће потребна 3 омладинска радника за групни рад у вези са студијама случаја.

 Циљ радионице: Подстицати предузетничке иницијативе које су фокусиране на еколошки прихватљиве пословне моделе.

Специфични подциљеви радионице:

- Упознати младе са основним принципима и праксама еколошких предузећа, наглашавајући важност одрживости, минималног утицаја на животну средину и друштвене одговорности.
- Подстицати критичко размишљање приликом развоја еколошких пословних идеја и креативна решења за еколошке изазове.
- Омогућити умрежавање младих – повезивање са вршњацима, менторима и професионалцима у еколошком пословном сектору и подстаћи сарадњу и размену идеја.

 Компетенције које развија радионица: тимски рад; аналитичке вештине; комуникација; креативно размишљање; критичко мишљење; грађанске компетенције.

 Методологија и методе: енерџајзер; групни рад; студије случаја; мозгање; дискусија.

Ток радионице:

I. Енерџајзер и увод у тему (15 минута)

Омладински радник поздравља учеснике и представља „Ружичасти палац“ енерџајзер за забаван почетак радионице. Омладински радник објашњава да ће наглас изговорити део тела и боју и да је задатак учесника да пронађу предмет те боје у просторији и додирну га изабраним делом тела. На пример, ако омладински радник каже „сиви лакат“, учесници треба да пронађу нешто сиво у просторији и додирну то својим лактом. Да би се то мало подстакло, може се предложити временско ограничење или ограничење броја људи који могу додирнути исти предмет. Нека комбинација дела тела и боје биће лака за извођење, али ће за неке бити потребно креативно размишљање како би се то двоје ускладило у датом временском оквиру. Омладински радник треба да комбинује лаке задатке са изазовним и задржи два најизазовнија за крај енерџајзера (ово у великој мери зависи од

тога шта ће наћи у радном простору). Након неколико одиграних рунди и последња два изазовна задатка, омладински радник се осврће на креативна решења која су учесници показали и објашњава да је понекад уобичајене ствари потребно сагледати из другачије перспективе да би се дошло до иновативног решења. Еколошким предузећима је потребна ова врста креативног и критичког размишљања како би пронашли хармонију између економије, друштва и животне средине.

II. Студија случаја – еколошки прихватљива предузећа (60 минута)

За овај део радионице, учесници ће преузети улогу потенцијалних донатора који траже еколошко предузеће како би их финансијски подржали, док ће омладински радници представити 3 идеје. Учесници се деле у 3 мање групе, а свака група иде на једну од три места на којима ће бити представљене идеје. После 15 минута свака група иде на следећу станицу, а после наредних 15 минута иде на трећу станицу. На овај начин ће сви учесници чути све 3 идеје и моћи ће да их упореде. Свако од њих добија евалуациони лист са 3 колоне у који треба да направи белешке које ће им помоћи да изабере једну од представљених идеја. Колоне су: економски аспект → профит; друштвени аспект → људи; еколошки аспект → планета.

Пре радионице, омладински радници треба да одаберу 3 примера еколошки прихватљивог пословања и припреме презентацију на основу 3 аспекта евалуације. Они ће у року од 45 минута представити своју еколошку пословну идеју свим малим радним групама, односно потенцијалним донаторима. Морају да се постарају да у року од 15 минута оставе и мало времена учесницима за питања.

Након што су учесници чули све 3 пословне идеје, они прегледају своје белешке и упоређују их, праве додатне белешке или разговарају са другим учесницима ако је потребно, и бирају пословну идеју која им се највише допада. Омладински радник проверава да ли су сви донели одлуку и позива учеснике на сесију мозгања.

Идеја 1 – име идеје		
Економски аспект → профит	Друштвени аспект → људи	Аспект животне средине → планета
Шта ову идеју чини одрживом?		
Идеја 2 – име идеје		
Економски аспект → профит	Друштвени аспект → људи	Аспект животне средине → планета
Шта ову идеју чини одрживом?		
Идеја 3 – име идеје		
Економски аспект → профит	Друштвени аспект → људи	Аспект животне средине → планета

III. Мозгање о еколошки прихватљивим предузетничким иницијативама за школе и омладинске клубове (45 минута)

Након што су чули за 3 еколошки прихватљива предузећа и проценили их у оквиру 3 аспекта, учесници су позвани на сесију мозгања о томе каква еколошка предузећа могу да организују у својој школи или омладинском центру. Омладински радник објашњава правила мозгања у случају да неко од учесника није упознат са методом (више детаља о правилима мозгања можете пронаћи у радионици „Уметнички приступ заштити животне средине“).

Током сесије мозгања, омладински радник води белешке и записује на флипчарт папир све идеје које учесници предложе. Подстиче их да „размишљају ван оквира“, да предлажу необичне идеје и да покушају да смисле што више идеја.

Када учесницима понестане идеја, омладински радник их позива да гласају и да изаберу 3 идеје које би желели да даље развијају. Сваки учесник узима маркер и ставља тачку поред 3 идеје. На крају се бирају 3 идеје са највише тачака, исписују се на посебном флипчарту и даље развијају. У овом тренутку омладински радник може да одлучи, заједно са учесницима, да ли ће сви заједно радити на 3 идеје или ће се поново поделити у 3 радне групе и свака група даље ради на једној идеји.

Након сесије мозгања, омладински радник најављује кратку паузу од 15 минута (или дуже ако је учесницима потребно).

IV. Развијање 3 предузетничке идеје (60 минута)

Даљи развој 3 идеје може се наставити у једној великој групи или у 3 мале групе. Који год начин рада група одабере важно је да се руководе следећим питањима (питања се могу написати на флипчарт папир, одштампати на папиру за сваку групу или пројектовати са рачунара):

- Која је наша идеја?
- Зашто нам је ова идеја важна?
- Којем еколошком проблему се ова идеја бави?
- Чија ће нам подршка бити потребна да то реализујемо?
- Који ресурси су нам потребни (материјални и људски)?
- Које су наше главне активности?

Свака идеја се развија на посебном флипчарт папиру на коме ће бити написани одговори. Уколико се рад настави у 3 мале радне групе, омладински радници ће морати да посвете додатно време презентацији развијених идеја. Свака група треба да има 10 минута да представи своју идеју и да добије питања од осталих учесника. Ако су сви учесници радили заједно у једној групи, омладински радник може брзо сумирати развијене идеје и наставити са завршном дискусијом.

V. Дискусија и резиме (15 минута)

Омладински радник честита учесницима на креативном раду и води кратку дискусију која ће довести до коначних закључака радионице. Питања би могла бити следећа:

- Како сте се осећали у улози донатора?
- Да ли је било лако изабрати једну од представљених идеја?
- Како вам се свидела сесија мозгања?
- Да ли бисте желели да спроведете идеју коју сте развили?

Потребни материјали: папири, оловке, обрасци за евалуацију, флипчарт папир, маркери.

Пропратни документи и додатна литература:

- **Sustainable Business Models** <https://ecocation.org/sustainable-business-models/>

2. ДЕО: РАДИОНИЦЕ ЗА ОМЛАДИНСКЕ РАДНИКЕ И НАСТАВНИКЕ

- **Becoming an environmentally friendly business** <https://www.business.qld.gov.au/running-business/environment/environmentally-friendly>
- **Еко курир, Нови Сад, Србија** <https://ekokurir.rs/>
- **Бициклина, Осијек, Хрватска** <https://www.youtube.com/watch?app=desktop&v=ROlHdgXNUTI>
- **Plantiverse, Rim, Италија** <https://www.plantiverse.it/>
- **Planetiers, Lisabon, Portugal** <https://www.planetiers.com/>
- **Maria Granel, Lisabon, Portugal** <https://www.mariagranel.com/>
- **7 ground rules of brainstorming** <https://www.mural.co/blog/brainstorming-rules>

Препоруке за омладинске раднике који ће реализовати ову радионицу:

- Омладински радници треба да пронађу примере добре праксе из својих земаља за други део радионице „Студије случаја – еколошки прихватљива предузећа“ и припреме кратак увод за сваки пример узимајући у обзир основне принципе одрживих пословних модела. Ова радионица захтева учешће 3 омладинских радника за део студија случаја, и сваки од њих мора да буде упознат са студијом случаја коју ће представити.
- Омладински радник мора да узме у обзир да ће учесници желети да наставе да раде на својој идеји и да пронађу начин да је спроведу. Можда ће бити потребна додатна радионица или подршка групи младих у реализацији њихове идеје. Ово такође може укључивати сарадњу са школом.

Праксе одрживог живљења

 Назив радионице: Праксе одрживог живљења

 Трајање: 180 минута са укљученом паузом

 Позадина: Одрживе праксе се могу применити на различитим нивоима – индивидуални, групни, организација, заједница или институција. На свим нивоима се мора десити промена уобичајеног понашања, а то је често дуг и сложен процес. Понекад, иако знамо да наши избори нису одрживи, тешко нам је да их променимо. Посебно је тешко ако сте сами у томе и немате подршку других. Али ако група људи ради заједно и пристане да усвоји одрживе праксе, они могу подржавати и мотивисати једни друге, а то чини читав процес промене понашања лакшим и дуготрајнијим. На овој радионици учесници ће имати прилику да истраже како се принципи одрживости Поновна употреба, Пренамена, Смањење и Одбијање могу применити на нивоу заједнице и како они могу бити покретач те промене.

 Циљ радионице: Истражити и разговарати о свакодневним навикама и праксама које доприносе одрживом начину живота.

Специфични подциљеви радионице:

- Упознати младе са принципима одрживости поновне употребе, поновног коришћења, смањења и одбијања и дискутовати о томе како се ови принципи могу применити на нивоу заједнице како би се промовисале одрживе праксе и смањио утицај на животну средину.
- Образовати младе о концепту одрживости и како се он може применити на различитим нивоима, од индивидуалног до институционалног.
- Нагласити улогу групне подршке и сарадње у омогућавању промене понашања ка одрживости.
- Истражити потенцијалне могућности за имплементацију одрживих пракси на нивоу заједнице.
- Оснажити учеснике да постану покретачи промена у својим заједницама заговарањем и применом одрживих пракси.

 Компетенције које развија радионица: комуникација; сарадња; креативно размишљање; решавање проблема; организационе способности; грађанске компетенције.

 Методологија и методе: Енерџајзер; теоријско излагање; групни рад; дискусија.

Ток радионице:

I. Енерџајзер и увод у радионицу (15 минута)

Омладински радник позива учеснике да устану и представља једноставан „Крени и стани“ енерџајзер. На команду КРЕНИ омладинског радника сви крећу да ходају по просторији, а на команду СТАНИ сви застају и остају на једном месту. Омладински радник понавља команде неколико пута мењајући ритам из спорог у брз. После неког времена најављује да ће се значење команди променити, и да сада КРЕНИ значи да треба да стану, а СТАНИ

значи да треба да ходају. Сада омладински радник неколико пута понавља команде и посматра колико је учесницима лако или тешко да их прате и да реагују на договорени начин. Након неколико кругова и доброг смеха, група се окупља у велики круг и омладински радник наглашава чињеницу да понекад није лако престати да радимо ствари на начин на који смо навикли. А тако је и са променом наших навика. Понекад, иако знамо да наши избори нису одрживи, тешко нам је да их променимо. Посебно је тешко ако сте сами у томе и немате подршку других. Али ако група људи ради заједно и пристане да усвоји одрживе праксе, они могу подржавати једни друге, а то чини цео процес промене понашања лакшим и дуготрајнијим.

II. Теоријско излагање – 5Р принцип (30 минута)

Пре него што почне практични део радионице, важно је да омладински радник одржи кратку презентацију о 5Р принципу, са јаким фокусом на прва 4 принципа – поновна употреба, пренамена, одбијање и смањење. Ово теоријско излагање треба да има следећи садржај:

- Дефиниција принципа 5Р и његове предности;
- Објашњење свих 5Р принципа;
- Примери понашања/радњи у вези са сваким од принципа 5Р.

Током презентација, омладински радник треба да се увери да су учесници разумели презентовани садржај и да их замоли да дају примере одрживих акција за принципе поновне употребе, пренамене, одбијања и смањења. Све наведене примере омладински радник треба да упише на флипчарт папир. У случају да се учесници муче са давањем примера, омладински радник треба да неколико примера.

III. Дајте други живот својим стварима (45 минута)

Флипчарт папири са предложеним одрживим акцијама за принципе поновне употребе, пренамене, одбијања и смањења треба да буду видљиви у радном простору јер ће усмеравати учеснике у предстојећем раду. На основу радњи наведених на флипчарт папирима, учесници сада морају да размисле о стварима које могу да повежу са тим радњама, на пример ствари које имају код куће, али их више не користе или користе веома ретко. Да би им помогао у овом задатку, омладински радник их замоли да ментално очисте своју собу/ормар/подрум. Требало би ментално да прегледају сву своју одећу, књиге, игре, спортску опрему, накит, итд., и да додају ствари које више не користе на листу. Највероватније ће се испоставити да је већина ствари у савршеном стању и да би се, на пример, могле заменити за нешто друго.

У овом тренутку омладински радник пита учеснике да ли би желели да организују „трампу“ и дају други живот овим вредним стварима које су навели. Он даље објашњава да кроз ову акцију директно имплементирају 4 од 5Р принципа: Поновна употреба јер ће друге особе поново користити много предмета (одећа, књиге, игре); Пренамена јер неке предмете могу користити на другачији начин од стране људи који ће их узети (стара одећа за израду нових предмета као што су торбе или украсни предмети); Одбијање јер узимањем половног предмета одбијамо куповину нових артикала и Смањење јер разменом ствари које имамо смањујемо количину ствари које купујемо и на тај начин смањујемо количину отпада који производимо. Све ове радње раде појединци, али пошто се раде организовано, у то се може укључити читава заједница. На овај начин се предузимају конкретне акције које даље промовишу одрживе животне праксе.

Пре почетка радионице планирања, омладински радник најављује паузу од 15 минута (или дуже ако учесници изразе потребу за тим).

IV. Планирање трампе у школи/омладинском центру (60 минута)

Омладински радник сада подржава учеснике да направе акциони план и разговарају о сваком кораку „трампе“. За ово користи шаблон са следећим садржајем:

- Када ће бити организована акција
- Где ће бити организована акција
- Колико ће трајати акција
- Колико учесника може да учествује
- Како и где да најавимо акцију
- Чија нам је подршка потребна да спроведемо акцију
- Који ресурси су нам потребни за имплементацију
- Да ли треба да успоставимо нека правила за учеснике акције
- Омладински радник их води корак по корак кроз шаблон и тражи од учесника да воде белешке на флипчарт папирима. На овај начин ће учесници заједно навести конкретне кораке које могу предузети да промовишу одрживост у својим заједницама.

V. Дискусија и резиме (15 минута)

За затварање радионице омладински радник започиње кратку дискусију о томе како заједнички рад може пружити међусобну подршку, мотивацију и одговорност, чинећи промену понашања ка одрживом начину живота лакшом и одрживијом.

Потребни материјали: флипчарт папири, маркери, папири, оловке.

Пропратни документи и додатна литература:

- **The 5R of waste management** <https://www.norcalcompactors.net/5rs-of-waste-management/>
- **The 5Rs of Zero Waste** <https://www.youtube.com/watch?v=SoX5qBpdnII>

Препоруке за омладинске раднике који ће реализовати ову радионицу:

- Омладински радници морају бити упознати са 5Р принципима и унапред припремити примере одрживих акција у вези са њима у случају да се учесници муче са давањем примера.
- Вероватноћа да ће ова радионица захтевати накнадну активност је умерено висока. Омладински радници морају да се постарају да могу да обезбеде простор за организовање „трампе“ у случају да учесници буду веома ентузијастични да је организују. Може се организовати у омладинском центру, или у школи (ово се мора проверити са наставницима и/или директором школе).
- Омладински радници треба да буду упознати са друштвеном и економском позадином учесника како би избегли било какве осуде учесника у вези са њиховим навикама, али и како би били у могућности да воде дискусију ако било какве осуде дођу од стране учесника. Друштвени и економски фактори веома снажно утичу на навике, не оправдавају их, али имајући то у виду, омладинским радницима ће бити лакше да избегну било какве конфликтне ситуације.

Одрживо баштованство

 Назив радионице: Одрживо баштованство

 Трајање: 215 минута са укљученом паузом

 Позадина: Узгајање сопственог ароматичног и лековитог биља, поврћа и воћа у урбаним срединама има много користи не само за нечије здравље и добробит, већ помаже и локалном биодиверзитету. Мала башта, која може да броји неколико саксија на тераси или издигнутих леја у дворишту, зближава људе и природу. Ова минијатурна зелена острва у урбаним срединама стварају мрежу зелених коридора за опрашиваче, разне врсте инсеката који нам пружају услугу опрашивања поврћа и воћа. Отприлике 80% дивљих биљака и 75% најважнијих усева зависи од опрашивања од стране животиња, највећим делом инсеката. Сваки трећи залагај хране који једемо зависи од опрашивача. На овој радионици учесници ће истражити различите могућности баштованства и његове предности за њихово благостање и локални биодиверзитет.

 Циљ радионице: Промовисати баштенске праксе које подржавају биодиверзитет и локалну производњу лековитог/ароматичног биља и хране.

Специфични подциљеви радионице:

- Образовати младе о вишеструким предностима баштованства, укључујући побољшање здравља и благостања, као и позитиван утицај на локални биодиверзитет.
- Образовати младе о улози урбаних вртова у подршци локалном биодиверзитету, посебно у стварању зелених коридора за опрашиваче и друге корисне инсекте.
- Представити различите технике градског баштованства погодне за мале просторе.
- Неговање осећаја за управљање животном средином међу младима подстицањем одговорног баштованства које даје приоритет одрживости, очувању ресурса и минималном утицају на животну средину.

 Компетенције које развија радионица: истраживање; тимски рад; комуникација; организационе способности; решавање проблема; дигитална писменост; грађанске компетенције.

 Методологија и методе: енерџајзер; истраживање; групни рад; презентација; дискусија.

Ток радионице:

I. Енерџајзер и увод у тему (20 минута)

Омладински радник позива учеснике да устану и формирају велики круг. Представља им енерџајзер „Еволуција“ представљајући 5 врста: амеба, пуж, риба, дивља мачка и човек. За сваку врсту учесници морају смислити покрет и поновити га неколико пута, тако да сви упамте свих 5 покрета. Када се омладински радник увери да су сви упознати са покретима, саопштава учесницима да је једини начин да еволуирају од једне врсте до друге (увек истим редоследом: амеба – пуж – риба – дивља мачка – човек) игра Камен – папир – маказе.

³Top 10 facts about bees <https://www.wwf.org.uk/learn/fascinating-facts/bees>

Цела група почиње као амебе и морају да напредују на еволуционој скали. Само учесници исте врсте могу да играју Камен – папир – маказе (нпр. амеба са другом амебом, риба са другом рибом). Победник еволуира на следећи ниво, док губитник остаје на истом нивоу, и обоје траже исту врсту да би наставили да играју Камен – Папир – Маказе. Учесници не би требало да разговарају једни са другима већ само по договореним потезима препознају своју врсту. Када већина учесника стигну до нивоа човека, омладински радник објашњава да еволуција не функционише баш тако, да се једна врста трансформише у другу, али оно што је карактеристично за еволуцију је да се формирају веома јаке везе између врста и да су све врсте повезане и зависне једне од других на различите начине – кроз ланац исхране, кроз опрашивање и разношење семена, деле исто станиште или уточиште су другим врстама, итд. У овој радионици биће наглашен процес опрашивања – међузависност биљака и инсеката.

II. Пронађите одговарајућу технику за ваш простор (45 минута)

Омладински радник треба да припреми 3 радне станице на којима ће учесници истраживати 3 различите технике баштованства. Да би поделио учеснике у 3 групе, омладински радник их позива да из саксије извуку предмет који ће их одвести до праве станице (на пример: листови у 3 различите боје/облика или 3 различите врсте семена). За истраживање ће свакој групи бити потребни флипчарт папири, маркери и најмање један мобилни телефон или рачунар. Такође треба обезбедити стабилну интернет везу. Током истраживања групе треба да направе белешке и почну да праве кратку презентацију за остале учеснике.

Биће истражене следеће 3 технике баштованства:

Група 1: Саксије на тераси

Група 2: Мале вертикалне баште

Група 3: Издигнуте леје у дворишту

Задатак сваке групе је да открије који су ресурси и услови потребни да би се започело са специфичном техником баштованства. Следеће питање ће их водити кроз истраживање.

- Који услови су потребни за ову технику?
- Колико простора је потребно?
- Које врсте материјала су потребне?
- Који алати су потребни?
- У ком периоду године је најбоље започети са овом техником?
- Процените колико је времена потребно за постављање.

Омладински радник обилази све групе и с времена на време проверава да ли им је потребна помоћ.

III. Пронађите одговарајуће биљке за ваш простор (45 минута)

Након што учесници прикупе информације о томе који су ресурси и услови потребни, треба да сазнају које врсте биља/поврћа/воћа су најпогодније. Такође за овај део истраживања учесници добијају сет питања која ће их водити кроз рад:

- Колико сунчаних сати има изабрана локација за башту?
- Које биље је одговарајуће за те услове?
- У ком месецу их треба посадити?
- Колико дуго траје клијање?
- Када се могу брати плодови?
- Може ли се сакупити семе за следећу сезону?
- Колико им је потребно заливање?
- Јесу ли једногодишње или вишегодишње биљке?
- Треба ли их орезивати на јесен?
- Да ли се размножавају вегетативно?

Учесници могу да изаберу 2-3 различите биљке и да их детаљније истраже како би стекли представу који су различити аспекти које треба узети у обзир.

Након истраживања, омладински радник најављује кратку паузу од 15 минута (или дуже ако је учесницима потребно).

IV. Презентације и дискусија (45 минута)

Када се учесници окупе након паузе, омладински радник најављује да ће свака група укратко представити свој рад осталима. За 10 минута треба да представе главне налазе свог истраживања, након чега учесници из осталих група могу постављати питања и коментарисати.

Након све 3 презентације омладински радник започиње кратку дискусију постављајући следећа питања:

- Које су предности и мане представљених техника баштованства?
- Колико су захтевне?
- Које су користи за локални биодиверзитет?
- Које су користи за баштоване?

V. Израда акционог плана и резиме (45 минута)

Дискусија ће помоћи учесницима да стекну потпуну слику о томе колико је свака од техника баштованства захтевна и корисна, а на основу свих прикупљених информација, учесници сада могу да направе скицу акционог плана. Требало би да садржи све потребне информације, као што су, када почети, који су ресурси потребни, како одржавати башту и колико људи треба да буде укључено у акцију.

Пре затварања радионице омладински радник треба да погледа сва 3 акциона плана и пита учеснике да ли ће направити своју малу башту?

Потребни материјали: папири са цртежима животиња за енергајзер, папири за флипчарт, маркери, папири, оловке, мобилни телефони или компјутери, интернет веза, саксија са предметима за поделу учесника у радне групе.

Пропратни документи и додатна литература:

- **What is urban horticulture?** <https://www.iberdrola.com/social-commitment/what-is-urban-gardening>
- **5 Benefits of growing your own herbs** <https://mylittlegreengarden.com/5-benefits-of-growing-your-own-herbs/>
- **5 Benefits of starting an herb garden** <https://www.theseedcollection.com.au/blog/5-Benefits-of-Starting-an-Herb-Garden>
- **How to get the most from a small garden** <https://www.treehugger.com/get-most-sustainable-small-garden-5097612>

Препоруке за омладинске раднике који ће реализовати ову радионицу:

- Вероватноћа да ће ова радионица захтевати накнадну активност је умерено висока. Учесници би могли бити заинтересовани за практична искуства учења и развој практичних вештина у баштованству, укључујући садњу, заливање, ђубрење и технике управљања штеточинама које су погодне за урбано окружење. Омладински радници треба да провере где учесници могу да стекну ове вештине или да размотре организовање додатних радионица са практичним радом.
- Омладински радници би могли да обезбеде књиге и водиче за баштованство. Ако то није могуће, важна је стабилна интернет веза јер ће се сва истраживања обављати онлајн.

Лидерство и тимски рад у еколошким пројектима

 Назив радионице: Лидерство и тимски рад у еколошким пројектима

 Трајање: 240 минута са укљученом паузом

 Позадина: Тимски рад и лидерство су кључни елементи у имплементацији еколошких пројеката. Цео процес почиње са идејом, али постизање постављених циљева и предвиђених промена у окружењу и заједници захтева много рада, планирања, доношења одлука и дефинисања улога и одговорности чланова тима. На овој радионици учесници ће имати прилику да науче о различитим стиливима лидерства, да искусе тимско доношење одлука кроз кооперативну игру и да изврше самоевалуацију сопствених вештина и компетенција.

 Циљ радионице: Јачање вештина лидерства и тимског рада у контексту пројеката (еко) заједнице.

Специфични подциљеви радионице:

- Едуковати младе о кључној улози тимског рада и лидерства у успешној имплементацији еколошких пројеката.
- Упознати младе са различитим стиливима руковођења и разговарати о њиховим карактеристикама, предностима и слабостима.
- Омогућити младима да искусе и практикују процесе тимског доношења одлука кроз кооперативну игру.
- Спровести вежбе самоевалуације за процену сопствених вештина и компетенција и области раста у лидерству и тимском раду.

 Компетенције које развија радионица: Комуникација; сарадња; активно слушање; критичко мишљење.

 Методологија и методе: кооперативна игра; теоријско излагање; самоевалуација; дискусија.

Ток радионице:

1. Кооперативна игра – изградња тима (30 минута)

За почетак ове радионице омладински радник предлаже игру за јачање тимског духа „Оловка, лопта, боца“ (линк ка детаљним упутствима налази се у одељку Пропратни документи и додатна литература). Ова игра се може играти без обзира да ли се учесници познају или не. Након игре омладински радник треба да укаже на значај тимског рада, чињеницу да људи уносе другачији скуп знања и вештина у тим и да је неким природније да преузму улогу вође.

II. Тимски рад и стилови лидерства (45 минута)

Да би се осигурало да сви у групи имају исто разумевање појмова „тимски рад“ и „лидерство“, омладински радник тражи од учесника да то заједно дефинишу и записује предлоге учесника на флипчарт папир.

Затим омладински радник представља 5 стилова лидерства и дискутује са учесницима о предностима и недостацима сваког стила. За ово се користи 5 флипчарт папира са називом стила лидерства и колонама са предностима и недостацима. Омладински радник дели 10 папирића са кратким изјавама које представљају или предност или недостатак и тражи од учесника да то упореде са стилем лидерства. Учесници могу накратко да разговарају и дискутују о свакој од изјава пре него што је залепе на један од флипчарт папира. Након тога омладински радник почиње да додаје друге изјаве на флипчарте. Неке од њих може прочитати наглас и питати учеснике којем стилу да их дода. Када се додају све изјаве, омладински радник може поставити следећа питања:

- Имате ли искуства са овим стилима лидерства?
- Кога од ових 5 лидера бисте волели да имате у тиму?
- Да ли се препознајете у једном од ових стилова?

III. Особине и компетенције лидера (45 минута)

На основу разматраних предности и мана различитих стилова лидерства, учесници сада добијају задатак да створе савшеног лидера. Деле им се самолепљиви папирићи и оловке, а они морају да запишу што више квалитета и компетенција које би желели да виде у лидеру. Требало би да запишу по један квалитет/компетентност на самолепљиви папирић и залепе га на силуету особе. Цртеж силуете треба да буде родно неутралан. У почетку ће учесницима бити лако да предложи квалитете и компетенције. Када омладински радник примети да им понестaje идеја, треба да постави питања и одведе их до оних које недостају. На крају омладински радник може додати још неке.

Посматрајући „савшеног лидера“, омладински радник поставља питање:

- Колико је вероватно да једна особа има све ове квалитете и компетенције?

У овом тренутку омладински радник најављује кратку паузу од 15 минута (или дуже ако је учесницима потребна).

IV. Игра сарадње – доношење одлука (45 минута)

Радионица се наставља још једном кооперативном игром, овог пута она се односи на доношење одлука у тиму и наглашава важност ефикасне комуникације, сарадње и изградње консензуса у постизању заједничких циљева (линк до детаљних упутстава налази се у одељку Пропратни документи и додатна литература). Ова игра показује да доношење одлука често није лак процес, али је неопходно да би се нешто предузело. Слично је и код реализације еколошких пројекта. За постизање постављених циљева пројекта тим треба да планира, доноси одлуке, предузима акције и на крају евалуира цео процес имплементације пројекта. То је стални процес учења којег је (само)рефлексивност и (само)вредновање важан сегмент. Да бисте постали добар лидер, као и да бисте постали добар члан тима, потребно је много учења, развијања вештина и компетенција и храбрости да се ускочи у искуства чак и када нисте 100% спремни за то.

V. Точак компетенција – самоевалуација (45 минута)

Омладински радник позива учеснике на активност самоевалуације и дели папире и оловке. Да би урадили „Точак компетенција“ свако треба да нацрта круг на папиру и затим га подели према броју компетенција које жели да процени. Сваки део круга представља

једну компетенцију. Средина круга представља низак ниво компетенције, док ивица представља висок ниво. Омладински радник може да скрене пажњу учесника на самолепљиве папириће на којима су раније записали вештине и компетенције, то им може послужити као подсетник и помоћи им при избору. Потребно је да изаберу најмање 5, али не више од 8 за ову вежбу. Након што сви изаберу и запишу компетенције треба да почну да боје свако поље круга. Што је ниво компетенције већи, то ће више поља бити обојено, почевши од средине круга.

Када сви заврше, омладински радник тражи од учесника да покажу свој „Точак компетенција“ и води дискусију постављајући следећа питања:

- Где бисте желели да се побољшате?
- Како то можете учинити?

У овом тренутку омладински радник може предложити конкретне акције за унапређење компетенција, као што су тематске радионице, онлајн курсеви, књиге, итд.

VI. Резиме (15 минута)

За завршетак радионице омладински радник предлаже да још једном одиграју игру „Оловка, лопта, боца“ и провере да ли сада то могу брже да ураде него на почетку радионице. Омладински радник још једном подсећа учеснике да је развој вештина и компетенција процес који захтева посвећеност и време.

Потребни материјали: оловке за све учеснике, 1 тениска лоптица, 4 пластичне флаше, А4 папири, оловке за бојење, флипчарт папири, маркери, самолепљиви папирићи.

Пропратни документи и додатна литература:

- **Team building games – Pen Ball Bottle #133** <https://www.youtube.com/watch?v=S12Oa8zZDVI&list=PLKTUgUOnJEBzOhAjRlUbQMmSyhOg5okSv&index=48>
- **Team building games – Decision making #48** <https://www.youtube.com/watch?v=RIYxBdNxi-A&list=PLKTUgUOnJEBzOhAjRlUbQMmSyhOg5okSv&index=14>
- **How to be a leader in an environmental organisation** https://yeenet.eu/wp-content/uploads/2019/03/How_to_be_a_leader_in_an_environmental_organisation.pdf

Препоруке за омладинске раднике који ће реализовати ову радионицу:

- Омладински радници треба да обрате пажњу на почетку радионице на то да ли учесници разумеју појмове „вештине“ и „компетенције“ и да их по потреби објасне давањем примера.
- Кооперативне игре могу постати веома енергичне и имају умерен конфликтни потенцијал, тако да омладински радници треба да имају искуства у решавању конфликта и вођењу кооперативних игара – ово се посебно односи на игру доношења одлука.

Управљање пројектима и планирање еколошких иницијатива

 Назив радионице: Управљање пројектима и планирање еколошких иницијатива

 Трајање: 210 минута са укљученом паузом

 Позадина: Управљање пројектом је процес планирања, организовања, координације и ефикасног вредновања пројекта кроз његове фазе, од почетне идеје, преко планирања, извршења до постизања постављених циљева и коначног сагледавања предвиђене промене у окружењу/друштву. Иако је сваки пројекат јединствен, могуће је пронаћи неке опште сличности међу њима. На овој радионици учесници ће имати прилику да се упознају са структуром пројекта и корисним алатима за његову имплементацију.

 Циљ радионице: Опремити учеснике знањем о алатима и техникама управљања пројектима релевантним за еколошке пројекте.

Специфични подциљеви радионице:

- Образовати младе о основама управљања пројектима, укључујући процесе планирања, организовања, координације и ефикасног вредновања пројекта од концепције до завршетка.
- Помоћи младима да схвате важност постављања јасних и остваривих циљева пројекта који су у складу са жељеним променама у окружењу или друштву.
- Упознати младе са корисним алатима и техникама за планирање пројекта кроз процес израде плана пројекта.

 Компетенције које развија радионица: комуникација и сарадња; решавање проблема; критичко и креативно мишљење; грађанске компетенције.

 Методологија и методе: Кооперативна игра; теоријско излагање; групни рад; дискусија.

Ток радионице:

I. Игра за изградњу тима (20 минута)

У циљу упознавања са темом радионице, омладински радник предлаже игру Формирање облика (линк до детаљних упутстава налази се у одељку Пропратни документи и додатна литература). Ова игра се може играти без обзира да ли се учесници познају или не. Након игре омладински радник треба да укаже на значај тимског рада у планирању и реализацији пројекта јер је то веома динамичан процес који често захтева прилагођавање и брзо доношење одлука.

II. Мозгање – идеје за еколошку иницијативу (20 минута)

Да би учеснике водио кроз цео циклус управљања пројектом, омладински радник их пита за теме животне средине које их занимају. Коришћење конкретне еколошке теме/ проблема за који су учесници заинтересовани олакшаће им вођење кроз различите фазе пројектног циклуса и ангажовати их у изради различитих сегмената плана пројекта. У случају да су омладински радници већ организовали неку од тематских радионица из ове књиге алата (радионице 1-10) могу предложити те теме. Све предложене теме у овој сесији мозгања треба да буду написане на флипчарт папиру, а затим група треба да изабере ону коју ће користити за даљи рад. Омладински радник објашњава правила мозгања у случају да неко од учесника није упознат са методом (више детаља о правилима мозгања можете пронаћи у радионици „Уметнички приступ заштити животне средине“).

III. Увод у циклус управљања пројектима (30 минута)

Одабравши еколошку тему, омладински радник укратко представља структуру пројекта и да ће у наредна 2 сата проћи корак по корак кроз све фазе и упознати се са различитим алатима који се користе у управљању пројектима. За овај део радионица омладински радник може користити PowerPoint презентацију или флипчарт папире.

Током увода омладински радник мора да буде сигуран да учесници разумеју представљени садржај и да затражи њихов допринос (ако зна да неки учесници већ имају одређено искуство).

IV. Израда нацрта пројектног плана (120 минута)

Након увода у пројектни циклус, омладински радник дели учеснике у неколико мањих радних група до 5 учесника. Свака група седи на свом радном месту са свим потребним материјалима. Овај део радионице биће комбинација теоријског доприноса омладинског радника и практичног групног рада учесника. Циљ је да се корак по корак изради један заједнички план пројекта. Након сваког дела теоријског излагања омладинског радника, групе ће урадити практичну вежбу. Омладински радник ће прикупити резултате из сваке групе и комбиновати их у један шаблон плана пројекта (ово се може урадити са флипчарт папирима или у дигиталном облику). Тачан тајминг за сваки корак треба да уради омладински радник и то ће захтевати умерен ниво флексибилности, јер зависи од искуства учесника и колико се активно укључују.

- Корак 1: Дефинисање главног циља и специфичних подциљева пројекта – Коју промену желимо да видимо на крају пројекта? Свака група дискутује и записује промену коју жели да постигне. Затим је деле са осталим групама и омладински радник на основу њиховог доприноса дефинише циљ пројекта. Након тога им показује како да дефинишу циљеве пројекта и објашњава разлику између циља и подциљева, као и SMART методу за дефинисање циљева.
- Корак 2: Планирање активности и ресурса (материјалних и људских) за пројекат – Шта желимо да урадимо и шта нам је за то потребно? Да би се постигли постављени циљеви и подциљеви потребно је планирати активности и ресурсе. Сада свака група користи шаблон Активности и ресурси и почиње да га попуњава. Довољно је да запишу 2-3 активности и размисле о свим ресурсима потребним за њихову реализацију. Групе деле своје резултате, а омладински радник интегрише њихове предлоге у заједнички шаблон плана пројекта.
- Корак 3: Временски оквир плана пројекта – Када шта треба да урадимо? Пошто су дефинисали неколико активности, учесници сада треба да дефинишу временски оквир за њих користећи гантаграм. Омладински радник објашњава зашто је овај алат користан у планирању и имплементацији пројекта. Групе представљају своје резултате, а омладински радник их интегрише у заједнички шаблон плана пројекта.

- **Корак 4: Имплементација и праћење** – Шта треба да пратимо током имплементације? У овом делу радионице омладински радник објашњава важност праћења и постављања индикатора. Пошто је ово прилично тежак задатак, групе не раде самостално, већ их омладински радник води кроз процес дефинисања индикатора и показује им примере добрих и лоше дефинисаних индикатора. Затим сви заједно дефинишу индикаторе за активности које стављају у заједнички план пројекта. Омладински радник укратко објашњава важност адаптивног управљања и његову повезаност са праћењем пројекта.
- **Корак 5: Евалуација пројекта** – Шта је прошло добро, а шта би се могло боље урадити? Последњи корак пројектног циклуса је евалуација пројекта, која се заснива на подацима праћења. У овом тренутку омладински радник објашњава важност евалуације и показује различите методе њеног вршења. Да би дао практичан пример извођења евалуације, омладински радник најављује да ће сада учесник урадити евалуацију радионице.

У овом делу радионица омладински радник треба да предвиди паузу од 20 минута. Тачан тајминг зависи од нивоа енергије групе.

V. Резиме (20 минута)

За затварање радионице омладински радник сумира главне тачке радионице и поставља учесницима следећа питања:

- Који корак пројектног циклуса вам се највише допао?
- Који корак пројектног циклуса вам је био тежак?
- Који корак вам је био најлакши за разумевање?
- Да ли бисте желели да будете део пројектног тима?

Потребни материјали: флипчарт папири, папири А4 формата, оловке, маркери, шаблони пројектних планова, шаблони гантаграма, рачунар, пројектор.

Пропратни документи и додатна литература:

- **Team building games – Forming shapes #11** <https://www.youtube.com/watch?v=i2G5sCGSqIE&list=PLKTUgUOnJEBzOhAjRlubQMmSyhOg5okSv&index=4>
- **How to be a leader in an environmental organisation** https://yeenet.eu/wp-content/uploads/2019/03/How_to_be_a_leader_in_an_environmental_organisation.pdf

Препоруке за омладинске раднике који ће реализовати ову радионицу:

- Омладински радници треба да буду упознати са управљањем пројектима и да буду у стању да обликују доприносе учесника у прави облик и да их користе за заједнички план пројекта који се развија током радионице. Ако се не осећају пријатно са предложеним приступом, могу прескочити део радионице са мозгањем и директно предложити тему за коју су већ израдили план пројекта и користити је као пример за предложене групне вежбе.
- Предлаже се да се користи забаван начин поделе учесника у радне групе, јер радионица захтева ментални напор и помоћи ће учесницима да се опусте. Ако је потребно, током радионице се могу урадити енерџизери ако се учесници уморе.

Вештине ефикасне комуникације и презентације

 Назив радионице: Вештине ефикасне комуникације и презентације

 Трајање: 190 минута

 Позадина: Ефикасна комуникација подразумева јасну и ефикасну размену информација, идеја и осећања. Она је укореењена у способности да се пренесу поруке на начин који други лако разумеју, и да се активно слуша и разуме комуникација која долази од других. С друге стране, вештине презентације су подскуп вештина комуникације које се посебно баве нечијом способношћу да ефикасно презентује информације публици. Ова радионица ће да покрије ова два концепта и даље истражи њихов однос са фокусом на развој еколошких пројеката у заједницама. Радионица такође покрива 7Ц комуникације како би се побољшало учење и разумевање теме.

 Циљ радионице: Научити и истаћи важност ефикасне комуникације и вештина презентације приликом имплементације пројеката и ангажовања различите публике.

Специфични подциљеви радионице:

- Упознати учеснике са концептом ефективне комуникације;
- Истражити 7Ц ефективне комуникације;
- Разумети концепт вештина презентације и њихов однос са ефикасном комуникацијом;
- Истражити важности ефикасне комуникације и вештина презентације у пројектима;
- Развијање тимског рада и комуникације.

 Компетенције које развија радионица: личне, друштвене и компетенције учења; вештине презентације; истраживачке вештине; аналитичке вештине; комуникација; критичко мишљење; грађанске компетенције.

 Методологија и методе: теоријско излагање; групна дискусија; истраживање; презентација; дискусија.

Ток радионице:

I. Увод у радионицу (5 минута)

Омладински радник уводи учеснике у радионицу и истиче њене кључне циљеве, позивајући све да поделе своју мотивацију за учешће на радионици.

II. Теоријско излагање: 7Цс ефикасне комуникације (20 минута)

Омладински радник започиње ову радионицу са теоријским излагањем о концепту ефикасне комуникације. Увод такође укључује представљање 7Ц који означавају: јасно, сажето, конкретно, исправно, кохерентно, потпуно и љубазно (енг. clear, concise, concrete, correct, coherent, complete, courteous).

III. Групна дискусија (35 минута)

Након теоријског излагања о ефективној комуникацији, омладински радник позива учеснике да формирају 4 мале групе. У овим групама, у наредних 20 минута, треба да дискутују о следећем питању:

- Какав је однос између ефективне комуникације и вештина презентације?

Након дискусије укратко представљају једни другима резултате своје дискусије.

IV. Истраживање (60 минута)

Омладински радник позива учеснике да остану у својим групама за још један задатак. У наредних 60 минута треба да ураде истраживање везано за задато питање/тему. Након тога треба да представе резултате. Питања/теме су:

- Који су неки корисни савети о јавном говору: говор тела, модулација гласа и визуелна помагала.
- Истраживање кључних елемената убедљиве еколошке поруке (јасноћа, емоција, хитност).
- Које могу бити потенцијалне технике за прилагођавање стилова комуникације различитим културним и друштвеним контекстима?
- Преглед дигиталних алата који могу побољшати комуникацију (друштвени медији, видео, блогови).

V. Презентације и дискусија (70 минута)

Након истраживачког задатка, све групе се окупљају како би представиле резултате свог истраживања. Свака група има 10 минута за презентацију, након чега следи још 5-10 минута питања и коментара других учесника.

Потребни материјали: флипчарт папири, самолепљиви папирићи, маркери, оловке, пројектор, припремљени флипчарт папири са питањима, лаптоп по групи за истраживање.

Пропратни документи и додатна литература:

- **MindTools | Home. (n.d.).** <https://www.mindtools.com/a5xap8q/the-7-cs-of-communication>
- **Communication and presentation skills – Developing your skills – University of Bradford. (n.d.). University of Bradford.n** <https://www.bradford.ac.uk/careers/develop-skills/communication/>

Препоруке за омладинске раднике који ће реализовати ову радионицу:

- За ову активност омладински радник треба да буде флексибилан у погледу времена – ако учесницима треба више времена да заврше процес истраживања, треба им то омогућити.
- Омладински радник треба да има добро познавање теме како би дао додатне информације о истраживачким питањима када учесници излажу свој рад или уколико им је потребна помоћ током истраживања.

Стратегије прикупљања средстава за пројекте

 Назив радионице: Стратегије прикупљања средстава за пројекте

 Трајање: 170 минута

 Позадина: Процес прикупљања средстава је критична компонента за успешно покретање и одржавање пројеката. Иако постоје различити извори финансирања и различите стратегије, и даље је изазов међу активистима, лидерима омладинских пројеката, школама и другим релевантним субјектима или појединцима да обезбеде финансирање и спроведу одређене пројекте у својим заједницама. Познавајући ове изазове и потребу за овим вештинама, ова радионица ће да пружи учесницима прилику да дискутују и уче о стратегијама прикупљања средстава, као и важности добијања средстава за своје пројекте. Радионица укључује и теоријско излагање омладинског радника са практичним примерима о постојећим методама/ изворима прикупљања средстава у местима где учесници живе.

 Циљ радионице: Опремити учеснике знањем о ефикасним техникама и методама прикупљања средстава за пројекте (еко) заједнице.

Специфични продциљеви радионице:

- Створити простор за размишљање о постојећим изворима прикупљања средстава;
- Учити о различитим ефикасним изворима и стратегијама финансирања;
- Користити тимски рад и дискусију за истраживање креативних приступа за прикупљању средстава.

 Компетенције које развија радионица: личне, друштвене и компетенције учења; тимски рад; аналитичке вештине; комуникација; креативно размишљање; предузетничке компетенције; писменост; критичко мишљење.

 Методологија и методе: мозгање; теоријско излагање; тихо мозгање; групни рад; презентације; дискусија.

Ток радионице:

I. Увод у радионицу (5 минута)

Радионица почиње званичним дочеком омладинског радника и представљањем циљева и дневног распореда радионице. Позива све учеснике да се представе и поделе мотивацију за учешће на радионици.

II. Мозгање: прикупљање средстава за мој пројекат (15 минута)

Омладински радник позива учеснике на сесију мозгања као почетну активност за

радионицу. Поставља питање „Како можете тражити средства за свој пројекат?“. Учесници имају 15 минута да размисле о питању и поделе своја знања/мишљења. Омладински радник записује на флипчарт папир кључне речи.

III. Теоријско излагање – извори финансирања за пројекте заједнице (30 минута)

Радионица се наставља теоријским излагањем које се односи на различите изворе финансирања који су доступни за пројекте (еко) заједнице као што су:

- Извори финансирања пројеката заједнице: владине донације, непрофитне организације, програми корпоративне друштвене одговорности (ЦСР), фондације
- Ресурси за финансирање пројеката у заједници: платформе за прикупљање средстава, локална предузећа и привредне коморе, образовне институције, међународне агенције за помоћ и развој, онлајн базе података и директора грантова, догађаји прикупљања средстава у заједници

IV. Тихо мозгање: идеје за прикупљање средстава за пројекте (еко) заједнице (60 минута)

Омладински радник учеснике упознаје са методом тихог мозгања. Обавештава их да ће у наредних 30 минута тихо шетати по радној соби и додавати своје мисли или проширивати идеје на сваком од папира који је на поду. Тачније, њихов задатак је да дају идеје о томе како се идеје за прикупљање средстава обележене на флипчарт папирима могу искористити. По поду су распоређени флипчарт папири са следећим насловима:

- Уради сам радионице
- Продаја у кварту
- Уметничка изложба и продаја
- Персонализована кампања
- Тематске вечере

V. Припрема презентација и презентације (60 минута)

Омладински радник позива учеснике да стану поред једног од папира на поду према њиховом интересовању и/или нову доприноса који су дали за одређену тему. Након што има уравнотежен број учесника у свакој групи, даје учесницима 15 минута да сумирају садржај на папирима и припреме кратку презентацију. Затим свака група има 5 минута да представи резиме свог рада. Након презентације следи сесија питања и одговора, коју закључује омладински радник.

Потребни материјали: флипчарт папири, самолепљиви папирићи, маркери, оловке, лаптоп, пројектор.

Пропратни документи и додатна литература:

- **Brookes, A. (2023, October 13). The Complete Guide to Community Fundraising – easyfundraising. Easyfundraising Blog.** <https://www.easyfundraising.org.uk/blog/the-complete-guide-to-community-fundraising-strategies-ideas-and-best-practices/>
- **Seoadmin. (2024, January 12). Fundraising ideas for community projects – 2021 Commend Successful community project fundraising. Vatican Group Association.** <https://vaticangroupassociation.org/fundraising-ideas-for-community-projects/>

Препоруке за омладинске раднике који ће реализовати ову радионицу:

- У теоријско излагање и уводну активност омладински радник такође треба да укључи практичне примере и постојеће програме на националном нивоу за прикупљање средстава. Ово је важно јер подржава учење учесника и пружа им корисне алате/ информације потребне за њихове будуће иницијативе.

Креативне и инклузивне вештине решавања проблема у еколошким пројектима

 Назив радионице: Креативне и инклузивне вештине решавања проблема у еколошким пројектима

 Трајање: 180 минута

 Позадина: Изазови у заједници и еколошки изазови утичу на цео свет. Постоји велика потреба за иновативним и одрживим решењима која директно ангажују чланове заједнице, као и потреба да се млади образују да буду део таквих иницијатива. Циљ ове радионице је да опреми учеснике креативним и инклузивним вештинама решавања проблема посебно дизајнираних за (еко) пројекте. Фокусирајући се на структурирани приступ идентификавању и решавању проблема животне средине у заједници, радионица уводи СЦАМПЕР метод— проверену технику за развој креативности у процесима решавања проблема. Учесници ће имати прилику да прођу кроз индивидуални, групни рад и дискусију у идентификацији заједничког проблема који желе да решавају, а такође ће добити теоријске информације од омладинског радника о горе поменутој техници. СЦАМПЕР метода ће се користити за истраживање иновативних приступа решавања проблема и њихове интеграције у ефективне и утицајне еко пројекте.

 Циљ радионице: Подстицање креативних и инклузивних приступа решавању изазова у пројектима (еко) заједнице.

Специфични подциљеви радионице:

- Подстицати саморефлексију и критичко размишљање учесника о питањима заједнице која их се тичу;
- Учење о креативним и инклузивним вештинама решавања проблема и њиховој важности у еко пројектима;
- Упознавање учесника са СЦАМПЕР методом;
- Подстицати тимски рад и дискусију о проблемима у заједници и проналажењу одговарајућег решења за њих.

 Компетенције које развија радионица: личне, друштвене и компетенције учења; тимски рад; аналитичке вештине; комуникација; креативно и критичко мишљење.

 Методологија и методе: саморефлексија; рад у малим групама; теоријско излагање; презентација; дискусија.

Ток радионице:

I. Увод у радионицу (5 минута)

Омладински радник уводи учеснике у радионицу и истиче њене кључне циљеве, позивајући све да поделе своју мотивацију за учешће.

II. Активност само-рефлексије (15 минута)

Након увода, омладински радник позива учеснике да појединачно размисле о проблему заједнице или животне средине који их се тиче, посебно се фокусирајући на то зашто ово питање утиче на њих и њихову заједницу. Имају 15 минута, а своје мисли и кључне речи записују на самолепљиве папириће.

III. Дискусија у малим групама (20 минута)

Омладински радник дели учеснике у мале групе и позива их да у наредних 10 минута поделе проблеме које су идентификовали са другима. Додатно их подстиче да разговарају о узроцима и потенцијалним утицајима ових проблема. Након тога свака група треба да одабере један проблем од оних о којима су дискутовали, један за који верују да се може решити кроз еко пројекат. Њиме ће се бавити у наставку радионице. Имају око 10 минута да изаберу проблем.

IV. Теоријско излагање: СЦАМПЕР метода (15 минута)

Омладински радник је припремио детаљну презентацију о методи СЦАМПЕР, која је техника креативног размишљања која подстиче иновативно и латерално размишљање. Презентација се састоји од објашњења о сваком елементу СЦАМПЕР методе (замени, комбинуј, прилагоди, измени, стави у другу употребу, елиминише и поништи; енг. substitute, combine, adapt, modify, put to another use, eliminate, reverse). Омладински радник додатно објашњава да овај метод може бити релевантан и за еко пројекте.

V. Рад у малим групама: креативне и инклузивне вештине решавања проблема у еколошким пројектима коришћењем СЦАМПЕР методе (65 минута)

Учесници сада настављају да раде на проблемима које су одабрали током претходног дела ове радионице. За то користе СЦАМПЕР методу која ће им помоћи да развију иновативна и инклузивна решења која ће бити интегрисана у еко пројекат које ће се, поред директног решавања изабраног проблема, фокусирати и на одрживост и укључивање заједнице. Имају 45 минута за овај групни рад, укључујући припрему за презентације.

VI. Презентације и дискусија (60 минута)

Омладински радник позива све групе да се окупе како би представили свој групни рад. Свака група има 5–7 минута за излагање, а затим се одржава кратка сесија питања и одговора. Затим следи кратка дискусија о важности креативности и ангажовања заједнице у решавању одређених проблема, коју води омладински радник.

Потребни материјали: флипчарт папири, самолепљиви папирићи, маркери, оловке, лаптоп, пројектор.

Пропратни документи и додатна литература:

- North, J. (2023, July 25). The SCAMPER technique for creative problem solving. The Big Bang Partnership.
<https://bigbangpartnership.co.uk/scamper/#:~:text=The%20SCAMPER%20technique%20is%20a,use%2C%20Eliminate%2C%20and%20Reverse>

Решавање конфликта и вештине преговарања унутар заједнице

 Натив радионице: Решавање конфликта и вештине преговарања унутар заједнице

 Трајање: 240 минута

 Позадина: Вештине решавања конфликта и вештине преговарања у имплементацији пројеката у заједници су веома кључне јер ове врсте активности окупљају људе различитог порекла и стога различита мишљења и интересовања могу довести до расправа, дебата, неслагања и могу завршити сукобом. Учесници имају прилику да истраже различите стратегије решавања сукоба, као што су избегавање, надметање, прилагођавање, сарадња и компромис кроз сценарије играња улога. Кључни кораци за решавање конфликта су такође обухваћени и теоријским излагањем у овој радионици. Радионица се фокусира на дефинисање основних преговарачких вештина које су потребне за постизање договора у оквиру иницијатива за заједнице.

 Циљ радионице: Научити и истражити основе решавања конфликта и вештина преговарања у решавању конфликта који могу настати током имплементације пројеката или иницијатива у заједници.

Специфични подциљеви радионице:

- Створити простор за учење и истраживање кључних стратегија за решавање конфликта;
- Учити о корацима за решавање сукоба;
- Идентификовати основне преговарачке вештине релевантне за пројекте заједнице;
- Подстицати тимски рад и комуникацију за ефективну имплементацију пројеката у заједници и решавање конфликта;
- Користити креативно изражавање за учење о решавању конфликта.

 Компетенције које развија радионица: личне, друштвене и компетенције учења; тимски рад; грађанске компетенције; аналитичке вештине; комуникација; креативно изражавање; критичко мишљење.

 Методологија и методе: рад у паровима; играње улога; теоријско излагање; рад у малим групама; презентација; дискусија.

Ток радионице:

I. Увод у радионицу (5 минута)

Радионица почиње добродошлицом и уводом у тему и кључне циљеве од стране омладинског радника. Затим пита учеснике која је њихова мотивација да учествују на радионици и на који начин је тема релевантна за њихове пројекте/иницијативе у заједници.

II. Дискусија у паровима (20 минута)

Омладински радник позива учеснике да раде у пару са особом која седи поред њих. Њихов задатак је да разговарају о потенцијалним или најчешћим сукобима који се могу јавити у оквиру њихових пројеката у заједници. Имају 10 минута за ову дискусију, након чега ће поделити резултате дискусије са другима.

III. Игра улога: Стратегије за решавање конфликта И (60 минута)

Омладински радник дели учеснике у мале групе и свакој групи даје папир који садржи један од следећих наслова/израза: избегавање, такмичење, прилагођавање, сарадња и компромис. Омладински радник објашњава да су то стратегије за решавање конфликта и да у групама треба да их истраже и демонстрирају кроз игру улога. Имају 60 минута да припреме кратку игру улога (2–3 минута) која илуструје како се њихова додељена стратегија може користити у решавању конфликта током реализације пројекта. Они могу изабрати и конфликтну ситуацију поменуто током претходне дискусије.

IV. Игра улога: Стратегије за решавање конфликта ИИ (35 минута):

Све групе се окупљају да би представиле своје игре улога. Свака група има 2–3 минута за извођење игре улога, након чега им учесници и омладински радник дају повратну информацију о томе коју је стратегију решавања конфликта одређена група одабрала.

V. Теоријско излагање о стратегијама за решавање конфликта и корацима за њихово решавање (30 минута)

Када се игра улога заврши, омладински радник држи кратко теоријско излагање о пет конфликтних стратегија: избегавање, надметање, прилагођавање, сарадња, компромис. Излагање такође укључује кључне кораке у решавању конфликта и основне преговарачке вештине које је увео Herrity (2024):

1. Признајте сукоб
2. Дефинишите проблем
3. Састаните се на неутралном терену и пустити свако да каже шта има
4. Договорите се око решења
5. Одредите улогу сваке стране у решењу.

VI. Рад у малим групама – преговарачке вештине (40 минута)

Након теоријског излагања се учесници враћају у своје групе како би радили на следећем задатку. У овој активности они имају задатак да дефинишу одређене вештине преговарања, разговарају о њиховим применама и наведу предности ових вештина у контексту заједнице. Они такође треба да укључе у свој рад нека објашњења о томе како се вештине преговарања могу практично применити у њиховим пројектима. Имају 40 минута за овај задатак укључујући припрему за презентације.

VII. Презентације и дискусија (50 минута)

Групе се окупљају да представе свој рад о вештинама преговарања. Омладински радник отвара сесију питања и одговора након сваке презентације. На крају, даје резиме радионице и наглашава важност учења и увежбавања вештина решавања конфликта и преговарања.

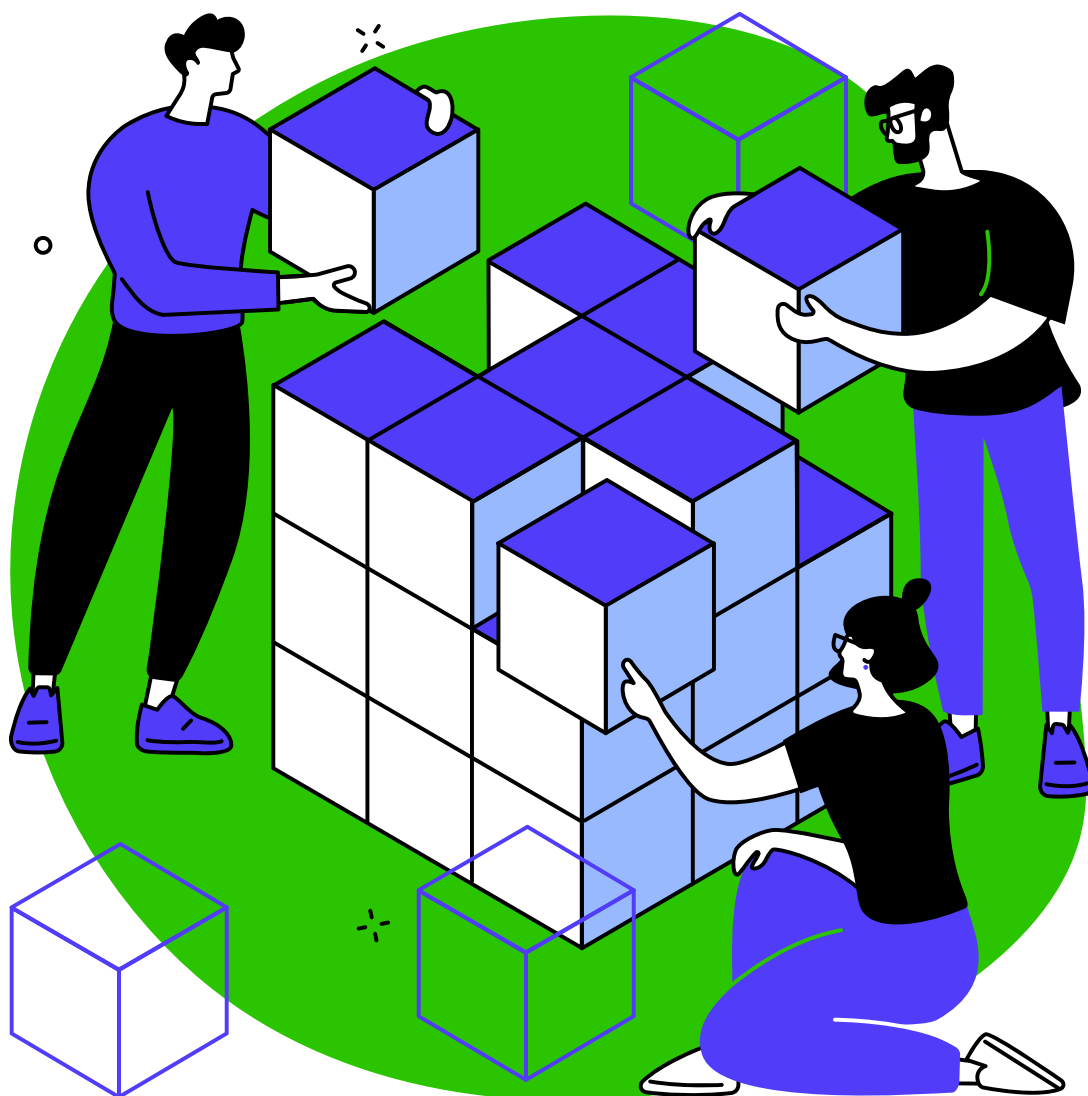
Потребни материјали: флипчарт папири, самолепљиви папирићи, маркери, оловке, лаптоп, пројектор.

Пропратни документи и додатна литература:

- Herrity, J. (2024, April 9). 5 Conflict Resolution Strategies: Steps, Benefits and Tips. Indeed. <https://www.indeed.com/career-advice/career-development/conflict-resolution-strategies>
- Indeed Editorial Team. (2023, September 12). Mastering Negotiation Skills: Definitions, Benefits, and Examples. Indeed. <https://in.indeed.com/career-advice/career-development/negotiation-skills>

Препоруке за омладинске раднике који ће реализовати ову радионицу:

- Омладински радник треба да одвоји довољно простора и времена за активност игре улога. Ово је од суштинског значаја за учеснике како би успешно истражили и приказали дату стратегију, као и да је сами разумеју. Он такође треба да буде доступан свим групама за помоћ и подршку у случају да наиђу на било какве изазове током рада.

Управљање временом и одређивање приоритета за успех пројекта

 Назив радионице: Управљање временом и одређивање приоритета за успех пројекта

 Трајање: 130 минута

 Позадина: Ефикасно управљање временом и одређивање приоритета за успех пројекта су веома кључне вештине за све који су укључени у управљање пројектима, посебно у окружењу у коме су ресурси често ограничени. На овој радионици учесници имају прилику да се укључе у интерактивне активности које симулирају изазове управљања пројектом и важност ефикасног одређивања приоритета задатака. Фокус на управљању временом и одређивању приоритета је даље истакнут у сесијама мозгања, видео пројекцији и дискусијама, са главним циљем да се пружи практично разумевање како проценити и ускладити задатке пројекта према хитности и важности. Активности су дизајниране тако да покажу сценарије управљања пројектима из стварног живота и подстакну учеснике да критички размишљају и примењују технике одређивања приоритета како би се осигурао успех пројекта.

 Циљ радионице: Разумети улогу и значај управљања временом и приоритизацију задатака за ефикасну имплементацију пројекта.

Специфични подциљеви радионице:

- Опремити учеснике основним вештинама управљања временом и одређивања приоритета које побољшавају њихову способност да планирају, извршавају и успешно управљају пројектима кроз практичне активности;
- Подстицање тимског рада и комуникације за процес доношења одлука међу учесницима;
- Подстицати критичко мишљење кроз практичне активности;
- Створити простор за дискусију о будућим задацима управљања пројектом на основу спроведених активности.

 Компетенције које развија радионица: личне, друштвене и компетенције учења; тимски рад; аналитичке вештине; комуникација; управљање временом; критичко мишљење.

 Методологија и методе: рад у паровима; игра улога; теоријско излагање; рад у малим групама; презентације; дискусија.

 Ток радионице:
I. Увод у радионицу (5 минута)

Омладински радник уводи учеснике у радионицу и истиче њене кључне циљеве, позивајући све да поделе своју мотивацију за учешће.

II. Мозгање (20 минута)

Омладински радник отвара сесију мозгања, постављајући учесницима следеће питање: Шта сматрате приоритетом у свом животу? Који су задаци/обавезе које прво завршите када се пробудите?

Имају 15–20 минута да поразговарају о томе док омладински радник исписује кључне речи на флипчарт.

III. Видео пројекција: Кључ за успешну имплементацију пројекта и планирање (5 минута)

Омладински радник приказује видео који се односи на планирање и имплементацију пројекта. Позива учеснике да, док гледају видео, на самолепљиве папирне бележе кључне задатке и процесе поменуте у видеу, а који се односе на планирање и имплементацију пројекта.

Приказује се овај видео:

- Project Management. (2022, November 28). Key of successful project planning & scheduling [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=nexdRE6Um7U>

IV. Групни рад – планирање (30 минута)

Након видео пројекције, учесници се позивају да формирају мале групе од 3–5 чланова. Омладински радник свакој групи даје сет папирних чаша и маркер. Поред тога, добијају картице са задацима које описују различите пројектне активности као што су:

- Спроведите истраживање тржишта
- Развијте маркетиншки план
- Направите буџет
- Дизајнирајте прототип производа
- Планирајте догађај лансирања
- Нацрт предлога пројекта
- Извршите анализу ризика
- Развијте веб страницу
- Организујте састанке тима
- Запослите особље
- Спроведите пилот тест
- Оцените повратне информације
- Прилагодите план пројекта
- Припремите завршни извештај
- Затворите пројекат

Затим, омладински радник даје следеће задатке свакој групи:

1. Напишите по један задатак на свакој чаши, узимајући у обзир тежину сваког задатка у смислу приоритета и потребног времена.
2. Изградите кулу од чаша на свом столу. Редослед којим слажете чаше треба да представља логичан след и приоритет задатака у пројекту. Стабилност торња симболизује добро структуриран план пројекта.
3. Временски изазов: имате ограничено време за дискусију, одређивање приоритета и слагање чаша. Имате 15 минута укупно и морате да се уверите да је торањ стабилан.

Након датих инструкција, групе почињу са радом у трајању од 15 минута.

V. Презентације (30 минута):

Омладински радник позива сваку групу да представи свој торањ од чаша и да објасни логику која стоји иза редоследа задатака. Води дискусију о свим изазовима са којима су се суочили током процеса.

○ VI. Дискусија и дебрифинг (40 минута)

Омладински радник позива све учеснике на дискусију о коришћеним стратегијама, важности одређивања приоритета задатака и како се ова вежба односи на стварно управљање пројектом. За дискусију се користе следећа питања:

- По којим критеријумима сте одређивали редослед задатака на својим чашама?
- Како се ваш тим определио за важност сваког задатка?
- Да ли је било несугласица и како су решене?
- Како је расположиви број чаша утицао на ваше одлуке?
- Који су били највећи изазови у изградњи вашег торња од чаша?
- Да ли је било неких тренутака када сте морали да преуредите свој торањ?

Након овог дела, омладински радник се више фокусира на тачке учења и наставља да води дискусију помоћу следећих питања:

- Које су кључне тачке учења из ове активности?
- Како се принципи одређивања приоритета задатака и планирања могу применити на ваше тренутне или предстојеће пројекте?
- Како су задаци на дну вашег торња утицали на стабилност и успех структуре вашег пројекта?
- Како је рад у ограниченом временском року утицао на ваш процес доношења одлука?
- Које стратегије могу бити корисне за ефикасно управљање временом у стварним пројектима?
- На основу ове активности, како ћете другачије приступати сличним задацима у будућности?

Потребни материјали: флипчарт папири, самолепљиви папирићи, маркери, оловке, лаптоп, пројектор, сет папирних чаша за сваку групу, сет картица са пројектним задацима написаним за сваку групу.

Пропратни документи и додатна литература:

- Suslov, E. (2023, October 12). The Art of Balancing Time: Best practices for Time Management in Project Management. PPM Express. <https://ppm.express/blog/time-management-in-pm/>

Препоруке за омладинске раднике који ће реализовати ову радионицу:

- Омладински радник кроз уводне активности треба да схвати који је ниво знања учесника о управљању пројектима и временом. Ако је потребно, треба да пружи неке теоријске информације након активности пројекције видео записа.

Друштвени медији и маркетинг за пројекте (еко) заједнице

 Назив радионице: Друштвени медији и маркетинг за пројекте (еко) заједнице

 Трајање: 120 минута

 Позадина: У данашњем дигиталном добу, употреба друштвених медија и маркетинга је кључна за успех пројеката заједнице и сваког пројекта уопште. Ова радионица је осмишљена тако да учесницима пружи шансу да искористе своје таленте и креативност како би промовисали своје иницијативе. Учесници ће имати прилику да се укључе у практичну активност на креирању визуелних постера који приказују идеју и вредности пројеката у њиховој заједници. Радионицу прати изложба, чиме се додатно унапређују маркетиншке вештине учесника за промоцију њиховог креативног рада. Штавише, ова радионица нуди учесницима прилику да дискутују и истраже како да искористе различите платформе друштвених медија како би повећали досег и утицај, разговарају о важности маркетинга и друштвених медија за пројекте заједнице.

 Циљ радионице: Истражити улогу и значај платформи друштвених медија и маркетинга у промовисању пројеката заједнице кроз креативне активности и дискусију.

Специфични подциљеви радионице:

- Подстицати креативност у маркетингу и садржајима друштвених медија ангажовањем учесника у активностима креирања постера;
- Створити прилике за учеснике да поделе своје маркетиншке стратегије и добију конструктивне повратне информације;
- Створити простор за дискусију о маркетиншким стратегијама релевантним за пројекте заједнице, као и истаћи важност друштвених медија и маркетинга у данашњој дигиталној ери.

 Компетенције које развија радионица: личне, друштвене и компетенције учења; вештине презентације; саморефлексија; аналитичке вештине; комуникација; креативно изражавање; критичко мишљење.

 Методологија и методе: креирање постера; изложба; дискусија.

Ток радионице:

I. Увод у радионицу (5 минута)

Омладински радник уводи учеснике у радионицу и истиче њене кључне циљеве, а затим их за њихову мотивацију да учествују у радионици.

II. Прављење постера (65 минута)

Омладински радник пита учеснике да ли постоји иницијатива или пројекат који им се свиђа, да ли су били укључени, или су тренутно укључени или планирају да се укључе у неки. Учесници деле своје увиде. Након овог кратког разговора, учесници добијају информацију да ће на овој радионици имати прилику да направе постер који представља поменуте пројекте/иницијативе или било који други који би желели да прикажу. Омладински радник даље објашњава да ова активност служи као алат за визуелизацију, да би се конкретно изразили циљеви пројекта, користи и утицај на заједницу. Тачније, приликом дизајнирања овог постера, учесници би требало да размишљају о њему као о начину промоције пројекта, тако да то може бити постер друштвених медија или други визуелни садржај у маркетиншке сврхе. Учесници добијају материјале као што су маркери, папир, новине и друге материјале за подстицање креативности и ангажовања. Имају 60 минута да ураде свој постер.

III. Изложба постера (20 минута)

Када су сви постери завршени, омладински радник позива учеснике да их изложе на зиду или на месту које су учесници одабрали. У наредних 10–15 минута могу да прошетају и погледају изложбу постера.

IV. Групна дискусија: значај друштвених медија и маркетинга (30 минута)

Након изложбе, омладински радник позива све учеснике да се укључе у дискусију о томе зашто су ефикасан маркетинг и употреба друштвених медија кључни за успех пројекта заједнице. За дискусију користи следећа питања:

- Како друштвени медији могу помоћи да се повећа видљивост пројекта наше заједнице? Можете ли да наведете примере из онога што сте видели на постерима?
- Које врсте садржаја мислите да су најефикасније у ангажовању заједнице на друштвеним медијима на основу пројекта које сте данас видели?
- Који су неки потенцијални изазови са којима бисмо се могли суочити када користимо друштвене медије за промоцију наших пројеката?
- Ко је циљна публика вашег пројекта и како би им се ваш постер допао?
- Које конкретне акције се надате да ћете инспирисати објавом вашег пројекта на друштвеним мрежама?
- Како можемо измерити успех своје промоције на друштвеним медијима?

Потребни материјали: флипчарт папири, самолепљиви папирићи, маркери, оловке, лаптоп, пројектор, новине, бојице и други материјали који би учесницима могли бити корисни за израду постера.

Препоруке за омладинске раднике који ће реализовати ову радионицу:

- Препоручује се да омладински радници припреме примере успешних промоција и кампања на друштвеним мрежама као инспирацију за учеснике ове радионице.

Вештине заговарања и лобирања за пројекте (еко) заједнице

 Назив радионице: Вештине заговарања и лобирања за пројекте (еко) заједнице

 Трајање: 220 минута

 Позадина: Ова радионица је осмишљена са циљем да подржи развој вештина учесника како би се ефикасно залагали за еколошке и локалне иницијативе. На овој радионици учесници имају прилику да науче о концепту заговарања и вештина лобирања, и даље истраже практичне алате за развој кампање, од постављања јасних циљева и креирања порука до избора стратешких тактика за јавно ангажовање и директно лобирање. Они ће проћи кроз сценарије симулације, укључити се у улоге различитих заинтересованих страна у граду/заједници, израдити нацрт кампање и даље преговарати и пратити друге групе у усвајању предложене кампање. Ова радионица има за циљ да оснажи учеснике да постану будући лидери заједнице и заговорници животне средине, да искористе свој глас у решавању проблема заједнице и да дугорочно утичу на своје заједнице.

 Циљ радионице: Створити простор за практично учење о вештинама заступања и лобирања за пројекте заједнице уз интеграцију преговарачког процеса.

Специфични подциљеви радионице:

- Разумети основе заступања и лобирања у контексту пројеката (еко) заједнице;
- Вежбати развијање и представљање кампања јавног заступања;
- Створити простор за дискусију и критичко размишљање;
- Побољшати вештине преговарања и лобирања учесника.

 Компетенције које развија радионица: личне, друштвене и компетенције учења; вештине презентације; аналитичке вештине; комуникација; грађанске компетенције; критичко мишљење.

 Методологија и методе: теоријско излагање, активност креирања кампање; дискусија; рефлексја и повратна информација.

Ток радионице:

І. Увод у радионицу и тему (20 минута)

Омладински радник уводи учеснике у радионицу и истиче њене кључне циљеве, позивајући све да поделе своју мотивацију за учешће. Затим их уводи у тему, тачније даје им информације о концепту заступања и лобирања, наглашавајући њихову кључну улогу у промовисању промена стања животне средине и заједнице. Поред тога, напомиње да је у свакој иницијативи (еко) заједнице различито присуство заинтересованих страна и да оне углавном имају различите интересе, тако да је значај стратешке комуникације од суштинског значаја у овим процесима.

II. Вештине заговарања и лобирања за пројекте (еко) заједнице – увод и формирање група (15 минута)

Омладински радник дели учеснике у 4 групе. Свака група добија картицу на којој је написано име једне заинтересоване стране. Картице заинтересованих страна имају следеће наслове: чланови заједнице, власници предузећа, службеници локалне самоуправе, представници ОЦД. Наслов картице представља њихову улогу у заједници и сада у тој улози треба да, као група, заступању свој интерес.

Након формирања група омладински радник свима даје следећи задатак: „Као група различитих представника, морате да радите на креирању кампање за претварање старе напуштене зграде у еко-центар града. Требало би да радите на развоју специфичних потреба, циљева, планова активности, лобистичких порука и још много тога, са члановима вашег тима у наредних 45 минута у складу са вашим потребама и улогом. Након 45 минута, уследиће презентација кампања, након чега ће уследити 90-минутни састанак са осталим представницима града на којем ће се разговарати и договорити развој кампање“.

III. Вештине заговарања и лобирања за пројекте (еко) заједнице – рад у групама (45 минута)

Све групе раде на свом задатку наредних 45 минута. Омладински радник остаје доступан у случају да им затребају додатна појашњења или додатне информације.

IV. Вештине заговарања и лобирања за пројекте (еко) заједнице – презентације кампања (20 минута)

Све групе се окупљају како би представиле своје кампање. Омладински радник даје свакој групи 5 минута да представе свој рад. Свака група истиче зашто је њихова кампања најприкладнија за решавање проблема заједнице.

V. Вештине заговарања и лобирања за пројекте (еко) заједнице – састанак заинтересованих страна и преговори (90 минута)

Након презентације, омладински радник најављује састанак заинтересованих страна и преговарачку сесију. Позива учеснике да користе приступ разумевања и ефективну комуникацију како би постигли заједнички договор о креирању кампање. Састанак траје 90 минута.

VI. Групна рефлексija и повратне информације (30 минута)

Након састанка заинтересованих страна и преговарања, омладински радник позива све учеснике да размисле о стратегијама које су користили за преговарање. Након тога, покреће дискусију и учесници могу да дају повратне информације о томе шта је било ефикасно и са којим изазовима су се суочили. На крају, истиче важност активности, наглашавајући да је идеја иза целе активности била да се стимулише развој вештина заступања, лобирања и преговарања јер су оне веома потребне за решавање питања заједнице.

Потребни материјали: флипчарт папири, самолепљиви папири, маркери, оловке, лаптоп, пројектор, припремљене картице са називима улога.

Пропратни документи и додатна литература:

- AIPP. 2013. Training Manual on Advocacy, Lobbying and Negotiation Skills for Indigenous Peoples in Climate Change and REDD+. Asia Indigenous Peoples Pact: Chiang Mai, Thailand

2. ДЕО: РАДИОНИЦЕ ЗА ОМЛАДИНСКЕ РАДНИКЕ И НАСТАВНИКЕ

- Antje. (2024, May 16). Lobbying and advocacy: Start here. The Commons. <https://commonslibrary.org/lobbying-and-advocacy-start-here/>

Препоруке за омладинске раднике који ће реализовати ову радионицу:

- Важно је да се учесници осећају сигурно и самопоуздано у додељеној улози. Омладински радник треба да буде флексибилан у груписању и да омогући учесницима да мењају групу ако ће се тако осећати лагодније.
- Током симулираног састанка, омладински радник не би требало да се меша у дискусију. У случају да комуникација између група ескалира до сукоба, искључења или било ког облика дискриминације, онда омладински радник треба да се умеша и модерира састанак.

Инклузија и интеркултурално учење у пројектима (еко) заједнице

 Назив радионице: Инклузија и интеркултурално учење у пројектима (еко) заједнице

 Трајање: 150 минута

 Позадина: Пројекти (еко) заједнице увек укључују различите групе појединаца са различитим културним пореклом и перспективама. Ова радионица је осмишљена тако да унапреди разумевање учесника и њихове вештине подстицања инклузије и интеркултуралног учења у оквиру њихових иницијатива у заједници и да оствари позитивне аспекте тога. На овој радионици, учесници ће међусобно комуницирати кроз формат дискусије „Светски кафе“. Они ће имати прилику да истраже разна питања о томе шта значи бити инклузиван, како с поштовањем учити о различитим културама и утицају различитих перспектива на успех пројекта.

 Циљ радионице: Промовисати инклузију и интеркултурално разумевање у оквиру пројекта (еко) заједнице кроз интерактивне активности и дискусије.

Специфични подциљеви радионице:

- Разумети значај инклузије и интеркултуралног учења у оквиру пројекта заједнице;
- Истицати важност различитости и уношења различитих вредности у пројекат;
- Користити интерактивне активности за неговање комуникације и тимског рада међу учесницима;
- Створити простор за дискусију на тему инклузије и интеркултуралног учења.

 Компетенције које развија радионица: личне, друштвене и компетенције учења; вештине презентације; аналитичке вештине; комуникација; грађанске компетенције; критичко мишљење.

 Методологија и методе: светски кафе; презентација; дискусија.

Ток радионице:

I. Увод у радионицу и тему (15 минута)

Омладински радник уводи учеснике у радионицу и истиче њене кључне циљеве, позивајући све да поделе своју мотивацију за учешће. Затим их уводи у тему и даје информације о важности истраживања и побољшања разумевања инклузије и интеркултуралног учења у оквиру пројекта (еко) заједнице.

II. Метода „Светски кафе“ (70 минута)

Омладински радник дели учеснике у 5 малих група. свака група добија флипчарт папир са

једним од следећих наслова/питања за рад:

- Шта значи бити инклузиван у тиму или групи?
- Како можемо да учимо о различитим културама на забаван начин и са поштовањем?
- Зашто је важно да се сви осећају укљученим у пројекте заједнице?
- Шта можете учинити ако видите да је неко изостављен?
- Како разумевање различитих перспектива чини пројекат бољим?

Омладински радник објашњава да ће ова активност бити организована по методи Светског кафеа, у којој прво почну да доприносе 15 минута у свом оригиналном питању, а затим на сваких 10 минута прелазе за други сто да би допринели и другим питањима. Друго правило је да свака група именује модератора и да је то особа која ће све време остати за оригиналним столом да би сваку следећу групу увео у тему и представио о чему се већ дискутовало. На крају, групе се придружују почетном столу и користе преосталих 15 минута да сумирају допринос и припреме се за презентацију. Цео процес траје 70 минута.

III. Презентације и дискусија (65 минута)

Након процеса светског кафеа, све групе се окупљају да би представиле резиме свог рада. Омладински радник даје свакој групи 5 минута за презентацију, након чега следе питања и коментари. На крају, поставља додатна питања како би подстакao учеснике на рефлексiju о наученом:

- Које су се заједничке теме појавиле о инклузији и интеркултуралном учењу?
- Које нове увиде сте стекли слушањем различитих перспектива?
- Које конкретне акције можете да преузмете како бисте подстакли инклузију и интеркултурално учење у својим пројектима?

Потребни материјали: флипчарт папири, самолепљиви папирићи, маркери, оловке, лаптоп, пројектор, припремљени флипчарт папири са питањима, табела за сваку групу.

Препоруке за омладинске раднике који ће реализовати ову радионицу:

- Омладински радници би требало да буду флексибилни по питању времена, нарочито у последњој рунди методе Светски кафе и током презентација и дискусије која следи након њих. То су значајни делови радонице за процес учења и рефлексiju.

Литература

- AIPP. 2013. Training Manual on Advocacy, Lobbying and Negotiation Skills for Indigenous Peoples in Climate Change and REDD+. Asia Indigenous Peoples Pact: Chiang Mai, Thailand
- CATALOGUE OF SCHOOL PROJECTS ON INCLUSIVE EDUCATION in South-East Europe. (2015). In Council of Europe. Joint EU/CoE Programme Regional Support for Inclusive Education. <https://pjp-eu.coe.int/inclusive-education/images/catalogue%20of%20school%20projects%20on%20inclusive%20education%20final%20pdf.pdf>
- Gale, A., Chapman, J., White, D., Ahluwalia, P., Williamson, A., Peacock, K., Akagbosu, R., Lepine, T., Arizor, I., Bone, L., Brown, J., Fahrngruber, A., Goldberg-Flood, A., Kovirineni, S., Lamb-Laurin, S., Zia, N., Innocent, S., Lee, W., Moran, G., . . . Cooke, S. (2022). On embracing the concept of becoming environmental problem solvers: the trainee perspective on key elements of success, essential skills, and mindset. *Environmental Reviews*, 30(1), 1–9. <https://doi.org/10.1139/er-2021-0040>
- Organisation for Economic Cooperation and Development (OECD). (2018). PREPARING OUR YOUTH FOR AN INCLUSIVE AND SUSTAINABLE WORLD. In OECD. <https://www.oecd.org/pisa/Preparing-youth-inclusive-sustainable-world.pdf>
- Raoult, D. (2023). Addressing the issue of school dropout: Empowering students for success. *www.eduscires.com*. <https://doi.org/10.22521/JESR.2023.13.1.06>
- Rehman, N., Zhang, W., Mahmood, A., Fareed, M. Z., & Batool, S. (2023). Fostering twenty-first century skills among primary school students through math project-based learning. *Humanities & Social Sciences Communications*, 10(1). <https://doi.org/10.1057/s41599-023-01914-5>
- Solutions, D. (n.d.). 15 Effective Strategies for dropout prevention. *ESLplus*. <https://eslplus.eu/15-effective-strategies-for-dropout-prevention>
- Suzie, & Suzie. (2024, April 15). School Dropout: Strategies and Tools to Combat it. *DYNSEO*. <https://www.dynseo.com/en/school-dropout-strategies-and-tools-to-combat-it/>
- UNICEF and UIS, Monitoring Education Participation: Framework for Monitoring Children and Adolescents who are Out of School or at Risk of Dropping Out. UNICEF Series on Education Participation and Dropout Prevention, Vol I. Geneva: UNICEF Regional Office for Central and Eastern Europe and the Commonwealth of Independent States, 2016.

ИЗДАВАЧ:

Центар за неформално образовање и целоживотно учење, Србија

**Sufinansira
Evropska Unija**

Финансирано средствима Европске Уније. Изнесени ставови и мишљења су ставови и мишљења аутора и не мора да се подударају са ставовима и мишљењима Европске Уније или Европске извршне агенције за образовање и културу (ЕАЦЕА). Ни Европска Унија ни ЕАЦЕА не могу да се сматрају одговорнима за њих.

